

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פז' – דרוש מתפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1 בראשית - וישלח לב ד

בראשית ויצא לב, ג:

[ב] ויעקב הלך לדרבבו ויפגעו בו מלאכי אלהים:

[ג] ויאמר יעקב פאשר ראם מתנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: פ

רש"י ב' מלאכים של ארץ-ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: **ג' מחנים**. שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו:

- טט וסמוך לאלו שלעיל פתח פרשת וישלח כדלהלן

בראשית וישלח לב, ד: וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו

אָרְצָה שְׁעִיר שָׂדֶה אָדוּם:

וישלח יעקב מלאכים – קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו **(בר' ויצא לב, ג)** מלמד עליו, כפ'רש"י מלאכים ממש, **ועיקר שפת"ח**

מסביר דאם-לא-כן **לפניו** למה לי. לכן פירש מלאכים ממש. ופירוש **לפניו** אותן שהיו **לפניו** שנאמר **(בר' ויצא לב, ג)** ויפגעו בו מלאכי

אלהים: אותם שלח.

טט – שלח המלאכים שהוזכרו בכתוב שכתוב בפסוקים הקודמים והעומדים עתה **לפניו** היינו הנמצאים לידו.

התבנית קדמא מהפך פשטא, בעלת לפחות התפקידים הבאים: כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, כתוב שמלמד על חבירו שלפניו, טעמא דקרא שלפניו.

בראשית וישלח לב, י:

ויאמר יעקב

אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק

הו האמר אלי שוב לארצתי ולמולדתי ואיטיבה עמך:

ויאמר יעקב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב

מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) ולהוסיף עליו רחמים.

ואפשר כי דומה ל-**שמות כי-תשא לדו ויעבר ה' על-פניו ויקרא** – זרקא סגול, לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל-**שמות בא יב, יב ויעברתי בארץ מצרים פלילה תהא** העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

הו האמר אלי - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו וזהו הזכרת שם ה' המיוחד לעורר רחמי ה',

ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' את הבטחת הגנתו בשם המיוחד לבדו.

רש"י: ... ועוד: מהו שחזרו והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב: **האומר שוב לארצך וגו'?** ! אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: שתי הבטחות הבטחתי: אחת ביציאתי מבית אבא אמרת לי: "אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" (בר' כח, יג), ושם אמרת לי:

"ושמרתך בכל אשר תלך" (בר' כח, טו). ובבית לבן אמרת לי: "שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג), ושם נגלית לי בשם המיוחד לבדו, שנאמר "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג); בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך

ראב"ע קצר ... ועוד ידענו, כי כל עון קטן וגדול - כנגד העושה; על כן העון הקל, לגדול **יקרא גדול**; ויעקב פחד, שמא חטא או שגג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה השם עמו. ואל תתמה, כי הנה משה, שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו (ראה שמ' ד, כד).

בראשית וישלח לב, ד:

ויגלן שם פלילה ההוא

ויקח מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

ויקח מן-הבא בידו - גרשיים דרגא תביר, כעין יצא לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר

רש"י הבא בידו ... ומ"א ... אבנים טובות ומרגליות. **דבר אחר** מן החולין שנטל מעשר וכו'.

טט - **החמיר** ליטול מעשר לפני מתן המתנה, להקל לפיכך ולהינצל

מן-הבא בידו מנחה דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים, שעל כל אחד חל הענין או ההלכה, כאן שימוש בכל הקנינים ונקיטת כל אמצעי הגנה לפיכך במ **לעשו אחיו**: – אתנח ממשע אותו מאחווה מלאה, ע"פ **רלב"ג** מהקניינים, **רד"ק** מרמז מהשוואת מלת בידו למלת בידו של עבד אברהם לומר כל אשר יש לו, ועוד וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו **בכל אשר יוכל**;

רד"ק ... **בידו**, ואמר "עזים" וגו' (להלן, טו). **בידו** - ברשותו, וכן "כל אשר יש לו נתן בידו" (ראה בר' לט, ד, ח). ולא בא לו המלאך

שהיה תשובת תפלתו, עד שהכין המנחה ושלחה לפניו; וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו – בדומה לאלהיו בהר הכרמל שנתן הפר בידו לנביאי הבעל כי הפר סרב ללכת מעצמו, וכך פירש גם ה-**שפת אמת**. כך גם בעלי החיים של יעקב סירבו ללכת מעצמם. ויש המפרש שהפיל גורל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספ"ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1 – זקף-קטן; 2 – זקף-גדול – 3; רביע – 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – חקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ש – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציגה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציגה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בראשית וישלח לב, לג:

על-פן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-קף הירד עד תהום הנה

כי נגע בכף-ירד יעקב בגיד הנשה:

פסוק זה הוא מקור לשתי הלכות!

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.

הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין פרט קדמא **על-פן – פזר, כלל לא-יאכלו בני-ישראל** - קדמא ואולא
פרטי הכלל קדמא הם: **פרט – את-גיד הנשה** (מונח רביעי, כעין שני ענינים עם קשר לערך ארבע (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2),

בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקנוקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ק ס"ק ג (ג)**
כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ¹ והולך ומפרט מקומו בבעל חיים **אשר**

על-קף הירד (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) **וזמנו עד תהום הנה** (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה**, **סי' רמ"ו סע"ד** בספ"א, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוּב דעתו. .... ומ"מ מותר ללמוד בארקאי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמר ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל השי"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לג, יט: וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֲבִי שָׁכֵם בְּמֵאָה קֶשֶׁתָּה:

וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה – אזלא-גרש מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו,

(א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חנייה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(ב) **(בר' וישלח לג, יט)** **וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה ר"ת** החל ממלת **הַעִיר** ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע.

ולרב יצחק גינצבורג ה"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי ישיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

(ג) אם נלמד **וַיִּקַּן ... אֲשֶׁר נָטָה שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשוטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלות דרב אחאי בר"ל, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה **וקבע לו תחומין**.

(ד) **(בר' וישלח לג, יט)** **הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלֹו** - רביעי ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

(בר' וישלח לג, יט) **וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מונח רביעי, דומה לקנין מערת המכפלה

• **(בר' ח"ש כג, יג)** **נָתַתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מהפך פשוטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.

• שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לג, כ: וַיִּקְרָא-לֹו אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

וַיִּקְרָא-לֹו אֵל - קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפא

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - מרכא סלוק פר' סגורה **פירוש מהרז"ו ר"ב פ"פ ס"ח** ... והוקשה לו דמ"ש ויקרא לו אל אלקי ישראל הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד סס"ה ע"כ דורש ע"פ **מדה ל"א** ויקרא ישראל לו אל אלקי שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים:

וַיִּקְרָא-לֹו כעין מדה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי - מוקדם שהוא מאוחר בענין. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

¹ שו"ע יו"ד ק הגה: [בן] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, [גן] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארוך כלל כ' כ"ח). **ביאור הגר"א** [בן] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשט; מראך = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרף – שני
משמות, רבוי מתפשט; מראך טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראך תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראך טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – חיקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בראשית וישלח לו, יא – יב:

[יא] וַיִּהְיוּ בְנֵי אֱלִיפַז תִּימָן אוֹמְרֵם צְפוּ וְנַעֲמֵהֶם וַיִּקְנֻ:

[יב] וַתִּמְנְעוּ הַיְתָה פִּילְגֶשׁ לְאֵלִיפַז בֶּן-עֵשׂוּ וַתִּלְדַּר לְאֵלִיפַז אֶת-עַמְלֵק

אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה אֲשֶׁת עֵשׂוּ:

המילה **וַתִּמְנְעוּ** מוטעמת בטעם 'מונח לגרמיה (-מונח פסק). לבאר זאת נביא כמה מקורות.

כתב ה-**[רמב"ן]** **[לוי, 2]** **וַתִּמְנְעוּ הַיְתָה פִּילְגֶשׁ** - ... ועל דרך הפשט יש לחשוב בו, כי תמנע פילגש אליפז אחרי לידתה את עמלק ילדה

בן, ותקש בלדתה ותמת, ותקרא את שמו תמנע בעבור הזכיר שמה. ואביו אליפז קרא לו קרח,

... ואני עוד סובר בכתוב הזה מה שאמרו רבותינו בשלשים ושתים מדות **(מדה יא)** שהאגדה נדרשת, אמרו סדור היה ראוי להיות

אלא שנחלק ... וגם רודפי הפשט יאמרו כן בפסוקים אחרים, וכן זה יאמר **[לוי, 2]** **וַיִּהְיוּ בְנֵי אֱלִיפַז תִּימָן אוֹמְרֵם צְפוּ וְנַעֲמֵהֶם וַיִּקְנֻ:**

(טט סלוק) [לוי, 2] וַתִּמְנְעוּ. וחזר ואמר **הַיְתָה פִּילְגֶשׁ**... והיא הסבה שלא הזכיר שמה, כי לא רצה לאמר שני פעמים ותמנע לזכר

ולנקבה.

[רשב"ם] **וַתִּמְנְעוּ הַיְתָה פִּילְגֶשׁ** ראיתי ב-**[שוחר טוב]** **וַתִּמְנְעוּ** מחובר גם לפסוק העליון שכן ב-**[דה"א א, לו]** **בְנֵי אֱלִיפַז תִּימָן אוֹמְרֵם צְפוּ**

וְנַעֲמֵהֶם וַיִּקְנֻ וַתִּמְנְעוּ וְעַמְלֵק: ס ... **וַתִּמְנְעוּ הַיְתָה פִּילְגֶשׁ** הראשון **(טט: בדברי הימים)** זכר מבני אליפז והשני **(טט: בבראשית)** נקבה.

[תורה שלמה [יח]] ... ב-**[לקח טוב]** כתב ויש מפרש **וַתִּמְנְעוּ** על פירוש **לגרמיה**, **[פי' מלה נפרדת]** כי הפרידו הכתוב וכתב **וַתִּמְנְעוּ**, כי

תמנע זכר הוא וגו' ... וביתר ביאור ב-**[שכל טוב]** כי **הקו המפסיק** בא להורות כי תמנע עולה לכאן ולכאן כי היה תמנע זכר בנו של

אליפז ותמנע נקבה וגו'

סיכום: [רמב"ן] סובר כי **וַתִּמְנְעוּ** הוא מידה י"א מל"ב מידות של רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי – סדור שנחלק, **[רשב"ם]** ע"פ **[שוחר טוב]**

מלמד כי **וַתִּמְנְעוּ** מחובר גם לפסוק שלפניו, **[לקח טוב]** מלמד כי **וַתִּמְנְעוּ** לגרמיה **[פי' מלה נפרדת]** **(טט: וזהו טעם מונח לגרמיה)** וביתר

ביאור ב-**[שכל טוב]** כי **הקו המפסיק** **(טט: טעם פסק)** בא להורות כי תמנע עולה לכאן ולכאן

ע"פ סברת רמב"ן ב-**[בר' וישלח לו, 2]** מתקבלת התוצאה כי הטעם מונח לגרמיה (-מונח פסק) ב-**[בר' וישלח לו, 2]** **וַתִּמְנְעוּ** וגו' הוא מופע של

מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת **סדור שנחלק** ובארוכה סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. כאן זוהה,

בפירושי הראשונים **[רשב"ם]** ע"פ שוחר טוב, תורה שלמה **[יח]** ע"פ לקח טוב, שכל טוב) קשר בין תבנית טעמי מקרא ומידת דרשת תורה.

ואפשר שמכאן יש ללמוד למקומות אחרים בעלי אותה תבנית טעמים בצורה דומה. למידה י"א יש מופעים ע"פ תוכן כדוגמאות המובאות

ע"י המהרז"ו בהקדמה לפירוש מדרש רבה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנע, קריאה ללא פסק תמנע (הנקבה) היתה פילגש וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחנן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא = טרףא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סק' – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן כחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז' – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,יא:

קִטְנֹתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדֶיךָ
כִּי בְמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׂנִי מִחַנּוּת:

כִּי בְמִקְלִי - מונח רביעי, לפחות ארבע ענינים קשורים, רש"י לא היה עמי (א) לא כסף (ב) ולא זהב (ג) ולא מקנה אלא (ד) מקלי לבדו.
וגו'

אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה)

זק"ף גדול"ל זק"ף קט"ן עולה יסוד מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף ג"ה ע"א
שופר מהופך זקף קטן הוא אתמר בי' "קִטְנֹתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֹת", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת
הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל שיתהפך ע"י השופר וזהו (תה' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב דייקא שנאמר
בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גרסת כתר ומגנס קִטְנֹתִי - אולא-גרש מהפך פשטא, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולא להחמיר כמאמר אמרי נועם ע"פ תיקוני הזוהר
תקון כא ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

ראה מהפך, אולא-גרש מהפך פשטא

גיל זק"ף גדול"ל (230) גיל זק"ף קט"ן (346) (סה"כ 576) עולה (שווה) גיל יסוד"ד (80) מלכו"ת (496) (סה"כ 576) עולה גיל תקע"ו
שופר מהופך הוא טעם מהפך, מהפך זקף-קטן בד"כ מוטעם מהפך פשטא (מונח) זקף-קטן, ויש בו לימוד אחד כפשוטו (כאן כנראה בחי'
נוקבא הוא בקטנות) ולימוד אחר היוצא מפשוטו (כאן כנראה אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת
הרחמים) ע"ש.)

ההיפוך מבחי' קטנות לבחי' גדלות ממדת הדין למדת הרחמים מושג ע"י התעוררות בתשובה בתקיעת השופר
וזהו תקע"ו בשופר מהפסוק (תה' פא,ד) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר, תקע"ו (גיל 576) עולה (שווה) זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל (גיל 576) שיתהפך
ע"י תקיעת השופר תוצאת (תה' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב ממה"ד (ממדת הדין) למדה"ר (למדת הרחמים) דייקא שנאמר בו (ממאמר
יעקב על עצמו, מידת קטנות, וכן בית יעקב אלו בנות ישראל) קִטְנֹתִי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

תהלים פא [ד] תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: [ה] כי תק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

הפסוק הפותח בתפילת יעקב (בר' וישלח לב,ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – זרקא סגול, מוסיף או גורע מענין יעקב על ענין יעקב. כמאמר אמרי נועם
אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים). הזדקפות יעקב בתפילה מהפכת אותו מקטנות לגדלות
ע"י שגורע ממידת הדין ומוסיף על מידת הרחמים, והתוצאה מהפכת מדת הדין למדת הרחמים.
ואפשר כי דומה ל-שמות כ"תשא לדו, וַיַּעֲבֹר ה' אֶל-פְּנֵי וַיִּקְרָא – זרקא סגול, לכתחילה דין בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא
רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.
וגם דומה ל- שמות בא יביב וְעַבְרְתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים
והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

גרסת קורן קִטְנֹתִי – רביעי, ואחריו מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֹת – מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית טעמים רביעי ... זקף-קטן עשויה
להורות על כעין מדה ל"ד למהרז"ו כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. רביעי בתפקיד של רובץ עליו הרבה דברים ופי' רמב"ן ...
הַחֲסָדִים הצלתו אשר הצילו פעמים רבות מכל צרותיו, ועשה אֱמֹת- כל הטוב הזה שהיה לו, כי נתן לו (א) בנים ובנות (ב) ועושר (א)
ונכסים (ד) וכבוד (ע"פ קה' ו,ב), והנכון בעיני, כי הַחֲסָדִים הקיימים יקראו אֱמֹת, כי הוא מגזרת 'אמנה', כטעם וַנֶּאֱמֹן בֵּיתְךָ
וּמְמַלְכְּתֶךָ עַד-עוֹלָם (שמואל ב' ז,טז), ענין קיום; לַחֲמוּ נַחֵן מִיָּמִיו נֶאֱמָנִים (יש' לג,ט); כאשר אמר ה'ו תהנה לי כמון אכזב מים
לֹא נֶאֱמָנוּ (יר' טו,ח).

בראשית וישלח לב,ג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָנַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׂה:
בבלי חולין צה,ב - צו,א,ב

הרב מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה
אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן על-כֵּן – פזר ללא טעם
תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

בראשית וישלח לג,ו – ז:

[ו] וַתַּגִּישְׁנוּ הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַה וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּ:

[ז] וַתַּגִּישְׁנוּ גַם-לֵאֵה וַיִּלְדִּיהָ וַתִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וַיִּכְרַח וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

[ו] וַתַּגִּישְׁנוּ הַשְּׂפָחוֹת הַנְּהַה וַיִּלְדִּיהֶן – דרגא תביר מרכא טפא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין שווה לפרטיה.
אבל התת-תבנית השפחות הנהה וילדיהן – תביר מרכא טפא, מלמדת על קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים שההלכה או הענין לא
חל על חלק מפרטיה, וזה מתאים לפי' רבי יוסף בכור שור כי בני השפחות לא השתחוו; ונתן טעם לדבר, כי כשראו אמותם משתחוות,
אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחוהו; וטעם סלוק של מלת וַתִּשְׁתַּחֲוּ, מגביל כפי' רבי יוסף

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מרחק פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע; לא ממש; טפאא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – היקף; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

בכור שור ולכך כתב בהן **ותשתחווין** שרק הן השתחוו ולא בניהם.

[ז] **ותנש גם-לאה וילדיה** – דרגא תביר טפאא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים בעלי הלכה או ענין שווה לפרטיה, כאן כולם **וישתחוו** בקבוצה זאת כולם השתחוו

ואחר – רביעי, כאן **נגש יוסף ורחל** – מרכא תביר טפאא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין לא שווה לפרטיה, כאן **וישתחוו** – יוסף לא השתחוה כדי להסתיר את רחל אמו כפי **רש"י** **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. לכאורה תבנית הטעמים הייתה צ"ל תביר מרכא טפאא. שרק רחל השתחוותה. ולכן אפשר שיוסף עמד בין עשו ובין רחל כאשר הוא מכופף מעט או פורש ידיו או בגדו וזה נראה כמשתחוהו. **וישתחוו** – אתנח בתפקיד מגביל, **וישתחוו** – סלוק בתפקיד מגביל, אפשר שלא השתחוו בפישוט ידים ורגלים אלא בכפיפה עמוקה

רש"י (1) **נגש יוסף ורחל** – בכולן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל רחל – **נגש יוסף** – לפניה; אמר: אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. [מכאן זכה יוסף לברכה: "עלי עין" (בר' מט, כב; ראה ב"ר עה, י)].

טט – והסבר זה מתואם עם הסיפא של פ' **רבי יוסף בכור שור** האומר נראה דכולם השתחוו, וגם לא עם פ' **ראב"ע שנמסר לתלמיד** כי פרט לבני השפחות שהיו בעלי נפש גבוהה משל נפש בני הגבירות כולם השתחוו.

רבי יוסף בכור שור כי בני השפחות לא השתחוו; נותן טעם לדבר, כי כשראו אמותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחוהו; ולכך כתב בהן **ותשתחווין**; אבל בני הגבירות, שראו אמותם משתחוות, השתחוו גם הם, ... נראה דכולם השתחוו, דאם לא נשתחוו, למה נגשו ?

בראשית וישלח לג,ח: ויאמר מי לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא-תן בעיני אדני:

ויאמר – זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, שתיים על ספיגת מכות ממלאכים כי לא השגהו ביחוס עשו לאברהם וליצחק, ושלישית על הפסקת המכות ביחוס עשו להיות אחי ליעקב. אפשר שמכוון לפ' **רש"י** **מי לך כל-המחנה הזה** ... ומדרשו כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם? והם אומרים להם: משל עשו. והם אומרים: הכו! הכו! ואלו אומרים:

טט – א' הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחין,
טט-ב' בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו,
טט-ג' אחיו של יעקב הוא, ואילו אומרים להם אם כן משלנו אתם:

מי לך כל-המחנה הזה – מרכא תביר טפאא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שלא על כולם חל ענין / הלכה מסוים. **רלב"ג ביאור מילות** או יהיה פירושו: מה יבקשו לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי – והם מוליכי המנחה – קבוצת הפרטים הם מוליכי המנחה והמנחה שנשלחו מחנה מחנה, והענין שלא חל על כולם הוא שעשו כאלו לא היה מאמין **עשו** שתהיה המנחה (כולה) שלווח לו, להפלטתה.

ויאמר – פעם שניה בקרא – זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. נשלב פ' רבי יוסף בכור שור עם פ' רמב"ן ונאמר נקודה באופן אחד היא שיעקב אומר שאין המנחה שלו כי כבר שלחה ממנו, ושתי הנקודות באופן אחר הן תוארו של עשו כפי יעקב (האיש) הגדול והאדון בעיני יעקב

רבי יוסף בכור שור ויאמר למצא-תן בעיני אדני – כלומר: אינו שלי, אלא ששלחתי **למצא-תן** בעיניך. **רמב"ן** וטעם **מי לך כל-המחנה הזה** – כלומר: מי זה לך שתשלח לו כל אלה, כלומר: מי הוא הגדול אצלך שתשלח לו כל אלה? והוא ענהו: **למצא-תן בעיני אדני**, כי אתה הוא הגדול והאדון בעיני.

בראשית וישלח לג,י: ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנתתי מידתי ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ויתרצני:

ויאמר יעקב אל-נא אם-נא – מונח רביעי פשטא קדמא ללא אולא. רק שני מופעים כאלה בתורה

בראשית וישלח לג,י: ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך שמות די,ד: ויתר-אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי

רש"י (1) **אל-נא תאמר לי כן. אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנתתי מידתי** **כי על-כן רציתי** – כי כדאי והגון לך שתקבל **מנתתי** על אשר **רציתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראיית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**). **ותרצני** – נתפייסת לי, וכן כל רצון' שבמקרא לשון 'פיוס': "כי לא לרצון יהיה לכם" (**וי' כב,ב**) – הקרבנות באים לרצות ולפייס; "שפתי צדיק ידעון רצון" (**מש' ילב**) – יודעים לרצות ולפייס.

ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך – רביעי ... זקף-קטן, כעין מידה ל"ד למרז"ו אם כל המידות, סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כפי **רש"י** **רציתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. **נלמה הזכיר לו ראיית המלאך?** כדי שיתירא ממנו ויאמר: ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא,ב**).

בראשית וישלח לג,כ: ויצב-שם מוֹבָח ויקרא-לוֹ אל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

ויקרא-לוֹ אל – קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפאא **אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** – מרכא סלוק פר' סגורה

מהרז"ו ב"ר פ"פ ס"ח ... והוקשה לו דמ"ש **ויקרא-לוֹ אל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד ססי"ה ע"כ דרוש ע"פ **מדה ל"א ויקרא יִשְׂרָאֵל לוֹ אל אֱלֹהֵי** שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים: **ויקרא-לוֹ** – קדמא זקף קטן במלים מוקפות, הוא מופע של מידה ל"א מוקדם שהוא מאוחר בענין, ובמקרא הזה מעביר את מלת ישראל מלהיות מאוחרת ללהיות מוקדמת. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קוראים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי: מוקף פשוט – מוציא ממש: מראש – מאריך, רבוי: דרגא – מצרף: תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפא – טרף – שני
משמעות, רבוי ממש: מראש – קב"ש ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראש תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מראש טפא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מקף – בר-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס"י – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; דרגא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרא –
דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.3 בראשית וישלח לבד,

בראשית וישלח לגיח:

**וַיִּבֶא יַעֲקֹב שְׁלֹם עֵיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאֵן מִפְתֵּן אֲרָם
וַיַּחַן אֶת-פְּנֵי הָעֵיר**

**בבלי שבת לגב, וכן בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט, ד"א וַיַּחַן אֶת-פְּנֵי הָעֵיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה
מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.**

נִבְאָ – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לתחומין ושיעור לזמן דמדומי חמה.

מהו הזמן של דמדומי חמה?

תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא

ממה שאמרתם עם **דמדומי חמה** וממה שאמרתם פוסק באיזו ברכה שמרגיש בה כי בא השמש משמע שהתחיל ועדיין לא בא השמש
ולא יפה הוא זה כי מבא השמש עד עונת ק"ש ערבית יש רוח לומר י"ת. ובזמן שמתחיל ש"צ בשעה שיש דמדומי חמה ועדיין לא בא
השמש (לא השלימה שקיעתה מתחת לאופק ואח"כ) אף על פי שבא השמש משלים. והכין מנהגא דרבנן כדארתמי דוחק העת אבל אין
נופלים על פניהם אחריה. ואנו אומרים כי בודאי אם אפשר לעשות עושיין כן ואם אי אפשר וחלה שבת או יום טוב אין לך דוחק גדול
מזה ומתפלל הבינו. ואם דוחק העת שאפי' להבינו אין בו שהות בודאי יש לו לעשות כן ולומר אבות וגבורות וקדושת השם וחוקת.
כל זה בהכנסת שבת וי"ט דאיכא שתי תפילות משונות זו מזו אבל בימי החול לא צריכינן לכולי האי אלא גומר והולך אפי' בלילה.

**משנה ברורה סימן רלג (יד) דהיינו עד צאת הכוכבים - [יז] לאו דוקא ערף רבע שעה קודם צאת הכוכבים בודאי בין השמשות הוא
לכר"ע ואין להתפלל באותו זמן אלא ר"ל סמוך לזה וכן אי' בד"מ ברל"ב. ודע דאף שמהמחבר והרמ"א משמע דלדין דנהגים
להתפלל מעריב אחר צה"כ מותר להתפלל מנחה אפי' אחר שקיעה עד סמוך לצה"ה [יח] יש פוסקים רבים שחולקים בזה ודעתם
שתפלת המנחה הוא רק קודם שקיעת החמה ולכן לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו שיגמור
תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו ומוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל אח"כ בצבור ובדיעבד יוכל לסמוך על דעת
המקילים להפלת אחר שקיעה עד [יט] רבע שעה קודם צה"כ [אך כל מה שיכול להקדים מחוייב להקדים כדי שיהיה יבטל בספק בין
השמשות אכן אם כבר נואו [כ] כוכבים כבר עבר זמן מנחה בודאי דהוה סימן ללילה כמבואר כ"ז בסיון רצ"ג ע"ש במ"ב ובה"ל] אך
כ"ז [כא] בדיעבד ושעת הדחק גדול אבל לכתחלה בודאי אין לאחר זמן המנחה עד אחר שקיעה וכ"ש שיש ליהזר מאד שלא לאחר עד
סמוך לצאת הכוכבים וכבר אחז"ל במערכא לייטי אמאן דמצלי עם דמדומי חמה דלמא מטרפא ליה שעתא:**

**בבלי שבת לדב, תנו רבנן: בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה - מטילין אותו לחומר שני
ימים. ואיזהו בין השמשות - משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות, הכסיף
העליון והשוה לתחתון - זהו לילה, דברי רבי יהודה. רבי נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל רש"י שיעור אורך
בין השמשות, ולאחר חצי מיל היו לילה). רבי יוסי אומר: בין השמשות כהרף עין, (רש"י כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה) זה נכנס
וזה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו.**

**תוספות ... דהא ביה"ש הוא לכל הפחות חצי מיל דהוה אלף אמה דשיעור מיל הוא אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא
דף סז. ושם) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג). ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדין לילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין (2 שיעורי רבי נחמיה,
היינו מיל = 2000 אמה) הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה
**בבלי שבת להא, רבי נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל - אמר רבי חנינא: הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה
יניח חמה בראש הכרמל, וירד ויטבול בים ויעלה (רש"י הוא לילה), וזהו שיעורו של רבי נחמיה.****

**בבלי שבת לדב, דאיתמר: שיעור בין השמשות בכמה? אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשה חלקי מיל. מאי שלשה חלקי
מיל? אילימא תלתא פלגי מילא - נימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא - נימא מיל! אלא: תלתא ריבועי מילא. ורב יוסף אמר רב
יהודה אמר שמואל: שני חלקי מיל. מאי שני חלקי מיל? אילימא תרי פלגי מילא - לימא מיל! ואלא תרי רבועי מילא - לימא חצי מיל!
אלא להא, תרי תילתי מיל. מאי בינייהו? - איכא בינייהו פלגא דדנקא. (1 חלקי 12 משיעור הילוך מיל)**

דמדומי חמה

**בבלי שבת קיחב, אמר רבי יוסי: יהא חלקי מתפללים עם דמדומי חמה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מצוה להתפלל עם
דמדומי חמה. אמר רבי זירא: מאי קרא - (תהלים עב) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים.
**רש"י דמדומי חמה - כשהיא אדומה, שחרית אחרי הנצה מיד היא אדומה, וערבית סמוך לשקיעתה. וכן פי' ר"ן במקום. עם שמש - עם
זריחתה. ולפני ירח - קודם אור הירח, בעוד השמש לא שקעה.****

**הרא"ש בבלי ברכות פ"א סימן י עם דמדומי חמה ... ועם משמע או לפניו או לאחריו. אבל לפי רש"י בבלי ברכות כטב, עם דמדומי
חמה תפלת המנחה עם שקיעת החמה. ייראוך עם שמש - זו תפלת יוצר. ולפני ירח - זו מנחה. לייטי במערכא - על מי שמשחה תפלת
המנחה עד דמדומי חמה, שמתהוה על ידי אונס ועבר הזמן.
**פני משה יר' פסחים פ"ה וא"כ של בין הערבים הוא זמן שקיעת החמה והוה עם דמדומי חמה שמתחלת לשקוע וקרוב לערב ממש:
תורה תמימה בדריש פ"ח הערה יט ... דמדומי חמה, שפירושו הזמן המעורב מיום ולילה, האם המשמעות תהיה בין השמשות, היינו
אחרי שקיעה. ואולי פרמ' לזמן רבינו תם כ-72 דקות אחרי שקיעה שהיו הקילות באירופה שאחרו תפלת מנחה מאד.
ב- תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא מדובר על חזרת הש"צ של תפלת מנחה שהתחיל בה ועדיין לא בא השמש, כלומר לא
נעלמה מתחת לאופק, כתב ב-משנה ברורה סימן רלג (יד) לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו
שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו.****

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סח י (בר' ויצא כחיא) וַיִּפְנֵעַ בְּמִקְוֵם גִּלְגָל שָׁם, בקש לעבור נעשה העולם כולו כמין כותל

לפניו, כ"י-בא השמש, רבנן אמרי כיבא השמש, מלמד שהשקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, משל
לאוהבו של מלך שבא אצלו לפרקים אמר המלך כיבו את הנרות כיבו הפנסין שאני מבקש לדבר עם אוהבי בצניעה, כך השקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא
בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, ר' פנחס בשם רבי חנין דציפורין אמר שמע קולן של מלאכי השרת אומרים בָּא הַשֶּׁמֶשׁ בָּא
הַשֶּׁמֶשׁ, אתא שימשא, אתא שימשא, בשעה שאמר יוסף (בר' וישב לוט), הִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ אמר יעקב מי גלה לו ששמי שמש,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אֲתָנָן, סְלִיק – סוף-ספוק (נקראים קוסרס ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מִתְקַן פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך; רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מַמְעַט, לא ממש; טַפְסָא = טרף – שני
 משמעות, רבוי ממשט; מִרְכָּא טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְסָא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מִתְקַן – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא טַפְסָא – מוסרף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְ-קָטָן – 2; זִקְ-גְדוֹל – 3;
 רִבְעָא – 4; ... זִקְ-קָטָן ... זִקְ-קָטָן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲוֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֵשׁ־וֹ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲוֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קַטְנָה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מוציאה; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה = תִּישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנישוא אחר בולכה;

זמן דמדומי חמה בנין ובשקיעה כפ' רש"י בבלי שבת קי"ח, מרומז בפסוק
בְּאַרְצָךְ כָּנְעַן כְּבָאָוּ מִפְּנֵי אֲרָם – ס"ת צ נ ו נ ס היינו צ"נ = נ"ץ ו- נ"ם (זמן בשכבך – אחרי שקיעה)

מכל המקורות ביחד עלה הרעיון לבדוק מהו הזמן בין נגיעת עיגול השמש באופק ובין היעלמות השמש מתחת לאופק.
 הקרא (בר' וישלח לגיח) **וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם** בהחלפת שם יעקב בשמו שמש (ע"פ **"בר' פ' סח, י** על הקרא **(בר' ויצא כח, יא)** **כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ**
 יתקבל רמז לחישוב שיעור לשקיעת או זריחת השמש בשלימותה (בר' וישלח לגיח) **וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ שָׁלֹם**
 בין אם זה שיעור למצוות תורה ובין אם זה לא שיעור למצוות מתקבלת תוצאה אמונית שהתורה היא תכנית בריאת העולם.
וַיָּבֹא – תלישא-קטנה, בתפקיד חישוב שיעור מהמלה עצמה.

מהו הזמן בין תחילת שקיעה כאשר דיסק השמש נוגע באופק ובין סוף שקיעה כאשר עיגול השמש נעלם? הקב"ה קבע בבריאה שיעגול
 השמש יהיה במרחק כזה שיראה לנו כתופס כ-0.52 מעלות מקשת כפת השמים (הירח 0.54 מעלות)². בימי התקופות ניסן ותשרי השמש
 עוברת מנץ לשקיעה 180 מעלות ב-12 שעות זמניות השוות ל-12 שעות של שעונינו. לכן בשעה ביום תקופה השמש מהלכת (12 : 180)
 = 15 מעלות. לכן היא עוברת כל מעלה ב-(15 : 60) = 4 דקות. ב-4 דקות יש 240 שניות של שעונינו, אז הכפל של קשת זוית השמש
 במספר השניות ב-4 דקות מניב $0.52 * 240 = 124.8$ שניות שהוא אורך הזמן שבו השמש נעה 0.52 מעלות בשמים. בקו המשווה, זה
 יהיה הזמן כגון מרגע שהשמש נגעה באופק ועד שנעלמה.
 שעה של שעונינו בת 3600 שניות, שעה של תורה בת 1080 חלקים, כל חלק בשעונינו שווה (1080 : 3600) 3.3333 שניות.
 נחשב זמן שקיעה מנגיעת השמש באופק ועד היעלמותה בחלקים של תורה (3.3333 : 124.8) = 37.44 חלקים. אם נעגל זאת ל-38-
 תתקבל התוצאה של פעמיים הגימטריה של **וַיָּבֹא** – 19 שהוא אורך זמן שקיעת חצי עיגול השמש מתחת לאופק!!!

[משנה ברורה הלכות הנץ, סימן נח סעיף א סק"ט וביאור הגר"א] כתב צריך "שליש עישור שעה" עישור שעה זה 6 דקות, שלישי זה 2
 דקות, שזה ערך מעוגל של שתי פעמים **וַיָּבֹא** – 19 היינו כ-38 חלקים שהם 124.8 שניות שהם כ-2 דקות. (הפניית הרב שנדורפי יגאל
 הי"ו ראש ישיבת נחליאל)

**שמות בשלח יג, כא: נח' ה' ה' ל' לפניהם יומם ... ה' ה' – תרסא, אפשר שיעור זמן לשקיעה ולנץ האמיתי בארץ-ישראל. [זמנים
 בהלכה, הרב ח"פ בניש ה"ו ע' 3] :** בא"י בגלל רפרקציה השמש (שבירת קרני האור באויר) השמש נראית זורחת ושוקעת כאשר השמש
 האמיתית נמצאת כמחצית מעלה (60 / 31) מתחת לאופק. במדע האסטרונומיה מיקומם ותנועתם של גרמי שמים נקבע לפי מרכז קוטרם
 וללא תלות בתנאים משתנים. בהלכה הנץ חמה מוגדר כזריחת שפתה העליונה של השמש והשקיעה מוגדרת כשקיעת שפתה העליונה כפי
 ראות עינינו.

לכן הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ והשקיעה האמיתיים במעט יותר מ-4 / 3 מעלה (כ-0.78 = 0.52 מעלה לרפרקציה
 ו-0.26 מעלה לזריחת חצי גוף).
ה' ה' – ג' 55. נניח כי מספר החלקים בשעה של 1080 חלקים. ב-**(בר' וישלח לגיח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם** מצאנו כי ב-19 חלקי שעה עגול
 השמש עובר מחצית קוטרו כפי שנראה לעינינו (כ-0.26 מעלה). ב-38 חלקי שעה עגול השמש עובר מלוא קוטרו כפי שנראה לעינינו
 (כ-0.52 מעלה). $19 + 38 = 57$ חלקים קרוב למספר **ה' ה' – ג' 55**. ההפרש בין שני המספרים הוא כ-6.666 שניות בשעון זמנינו.
 לפי זה אפשר להסביר **ה' ה' ל' לפניהם יומם** – קדמא ואולא בלשון **זמנים בהלכה** הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ
 והשקיעה האמיתיים במעט יותר מ-4 / 3 מעלה שזה בהתאמה 55 או 57 חלקי שעה.

טט – בראש הכרמל יהיה פחות מ-7 דקות לפני שיעגול השמש יגע באופק כי אורך לו עוד כ-2 דקות להעלם לגמרי מתחת לאופק
 2000 אמה – 18 דקות, 1000 אמה – 9 דקות, 100 אמה – 0.9 דקות = 54 שניות = 16.2 חלקי שעה בת 1080 חלקים
[רמב"ם] מהלך מיל שתי חומשי שעה, ע"פ **[מידות ושיעורי תורה, הרב ח"פ בניש, ע' 91]** הכוונה בהר
 2000 אמה – 24 דקות, 1000 אמה – 12 דקות, 100 אמה – 1.2 דקות = 72 שניות = 21.6 חלקי שעה בת 1080 חלקים
[תוספות בבלי שבת לדב, ... ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה . אם נחשב בין השמשות מהמספר ק' אמה
 כשווה לזמן תנועת חצי עיגול שמש אז מהלך מיל יהיה
 19.0 חלקי שעה ב-1080 = 62.4 שניות = 1.04 דקות וזה מהלך ק' אמה. אז 1000 אמה ב-10.4 דקות ו-2000 אמה ב-20.8 ד'

עיר שְׁכָם – מונח רביעי, אפשר כי כאן הרמז הוא לחישוב ברבעים של יחידת זמן כגון זמן הליכת מיל.
 מיל 18 דקות, שלושה רבעי מיל 13.5 דקות, שני שלישי מיל 12 דקות. הפרש ביניהם 1.5 דקות שהם חצי מששית מיל (3 דקות)
 מיל 24 דקות, שלושה רבעי מיל 18.0 דקות, שני שלישי מיל 16.0 דקות. הפרש ביניהם 2.0 דקות שהם חצי מששית מיל (4 דקות)
 2.0 דקות זה זמן מעוגל ל-אורך זמן שקיעת עיגול השמש מתחת לאופק
 החישוב הבא מוצג רק לרעיון: **[לוח דבר בעתו, הרב מ' גנוט]** מרחק ממוצע של כדור הארץ מהשמש 149,598,023 ק"מ, המרחק
 הקרוב ביותר 147,098,444 ק"מ. המרחק הרחוק ביותר 152,097,062 ק"מ
 המכפלה **שְׁכָם * עיר * שְׁכָם = 370 * 280 * 360 = 37,296,000** אם נניח שזה מספר פרסאות אזי הכפל ב-4 מיל לפרסה יניב
 37,296,000 * 4 = 149,184,000 מיל, שזה 143,216,640 ק"מ (1 מיל = 0.96 ק"מ)
 בגלל שב-**"בר' פ' סח, י** נאמר **(בר' ויצא כח, יא) כָּא הַשֶּׁמֶשׁ כָּא הַשֶּׁמֶשׁ** מוצגת המכפלה הבאה
 המכפלה **הַשֶּׁמֶשׁ * הַשֶּׁמֶשׁ * שְׁכָם = 645 * 645 * 370 = 153,929,250** שאם זה במיל אז זה שווה ל-147,772,080 ק"מ

איזה תחומין קבע יעקב האם של י"ב מיל או של מיל (2000 אמה)? היות והיה לו מקנה רב אז איפה חנה המקנה האם בשדה שקנה (שלפי
 שכם היה קטן) או מחוץ ולא קרא לבהמות בשבת. או היה שדה גדול ורבווע לעיר.
(לגיח) עיר שְׁכָם אֶשֶׁר בְּאַרְצָךְ כְּנָעַן – רביעי ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וכאן מפרש קבע לו תחומין
 בשיעור שעשוי להיות מחושב כך **שְׁכָם עיר שְׁכָם** אותיות **שְׁלָ ש – שלש, עי ג' פ, ר , כָּם ג' ס**, מרומז כאן שלש פרס השווים 12 מיל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
הפניות והשערות: אתחן, סליק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – לתביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרא = מצרף; תביר – מחלק, מעט, לא ממש; טפא = טרף – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = רשי"ף – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחצית; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחצית; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

דרשות אחרות מהפסוקים:

ויבא יעקב שלם עיר שכם בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט המדרש מונה ארבע שלמויות ביעקב, אפשר כי נסמך על תבנית הטעמים של **עיר שכם** – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע.

ה **ויבא יעקב שלם**, שלם בגופו לפי שכתוב (שם) /בראשית/ (לב) והוא צולע על ריכו ברג הכא שלם בגופו, שלם בבניו לפי שכתוב בו (שם) /בראשית ל"ב/) אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה ברג הכא שלם בבניו, שלם בממונו, אף על גב דא"ר אבון בשם ר' אחא תשע שנים היה מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון ברג הכא שלם בממונו, ר' יוחנן אמר שלם בתלמודו, אבל יוסף שכח, שנאמר (שם) /בראשית/ מא) כי נשני אלהים את כל עמלי, ולהלן הוא אומר (משלי טז) נפש עמל עמלה לו.

בראשית וישלח לגיט: ויבן את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהלו מיד בני-חמור אבי שכם במאָה קשיטָה:

אפשר כי יעקב עצמו חנה במרחק המאפשר לראות **ויבן את-חמור העיר** אבל בשביל כל מקנהו היה תחום של 12 מיל. האם הוא קנה תחום זה כדי שמקנהו לא יאכל משדות של אחרים, או האם זה היה שטח הפקר.
רמב"ן (לגיט), ערב שבת היה – בשאילתות דרב אחאי בר"י, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין.

(לגיט) יעקב שלם – קדמא אולא ... **(לגיט) ויבן את-חלקת השדה** – אולא-גרש מונח רביע, תבנית טעמים בשני פסוקים או חצאי פסוקים סמוכים העשויה ללמד על מלמד ועל נלמד שעולה על המלמד.

הצעת פתרון (א) קנין הארץ היה כנראה יותר יקר מהדורון שכבד בו את עשו במשך תשע שנים (קושיה איך תשע שנים, כאשר במחניים וסוכות שהה רק כ-20 חדש). **(לגיט) במאָה קשיטָה** ע"פ ת"א מאה חורפן (מטבעות חריפים שחשובים למסחר בכל מקום), רש"י בחומש והאדמו"ר מ"מ שניאורסאהן פירשו **במאָה קשיטָה** הם מאה מעות, היינו חמשה שקלים, סכום לא גדול, אלא אם שקלים אלו הם לא במובן הרגיל ואז זה יהיה כדברי שכם לדינה שאביה שלם סכום גדול מערך השדה. **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פ ...** אמר לה (שכם לדינה) אביך בשביל שדה אחד ראה כמה בזבז וכמה ממון הכריע אני שיש לי ליתן לך כמה נטעים וכמה שדה בית זרע

הצעת פתרון (ב) יעקב אבינו לא החשיב את העושר שעשה מלבן, אלא היה לו מקור פרנסה אחר שהיה צנוע אבל חשוב בעיני יעקב מכל עבודתו עם צאן לבן. ממקור זה קנה את חלקת השדה.

הצעת פתרון (ג) **ויבן את-חלקת השדה** – אולא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר שעשיית שבת קודש בארץ-ישראל שנגאלה מידי הטומאה ונתקדשה היה חשוב בעיני יעקב אבינו יותר מכל הדורון שכבד בו את עשו. כפי' **ראב"ע** – מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה
אפשר כי לכן מדרש רבה מביא במקום את סיפור טיהורה של טבריה ע"י רבי שמעון. אמנם זה מובא ללמד שאכסנאי יעשה טובה במקום המארח אבל אגב כך למדנו על טהרת הארץ.

אפשר כי הנלמד על יעקב שירש את העולם שלא במידה, יותר מאברהם אבינו כנדרש **בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יא** ז' ויחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה שנאמר (בראשית יג) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת, שנאמר (שם) /בראשית/ (לג) ויחן את פני העיר, נכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה שנאמר (שם) /בראשית/ (כח) והיה זרעך כעפר הארץ וגו'.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 ר' יוסי ביר' חלפתא אומ', אף הבאין בדרך חייבין לזכרו (את השבת), שכן מצינו ביעקב אבינו, שנכנס עם דמדומי חמה ושם אהלו חוץ לעיר, שני **ויבא יעקב שלם עיר שכם**, ... **ויבן את-חמור העיר**. ולמה לא נכנס לעיר, אלא מלמד, שנכנס עם דמדומי חמה. לפיכך זכה ונתברך שבע פעמים, כנגד השבת שהוא שביעי. ראשונה, ועודנו במעי אמו, שני ויאמר **(ע' 364)** יי לה שני גיים. שנייה, ויתן לך האלהים. שלישית, ואל שדי יברך אותך. רביעית, והנה ייי נצב עליו. חמישית, שוב אל ארץ אבותיך. ששית, ויאמר לו אלהים שמך יעקב. שביעית, ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה. אף מי שהוא מענג את השבת זוכה לכל הברכות הללו, שנאמר אז התענג אל ייי. מפני מה נתפרש יעקב לבדו, מפני שנתפרשה שמירת שבת.
ד"א זכור, עד שלא יכנס, להוסיף עליו מן החול בתחלתו. שמור משיכנס, להוסיף עליו מן החול בצאתו.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 אפשר כי הנלמד על יעקב אשר זכה ונתברך שבע פעמים (היינו בתגבור רב) בזכות שמירת שבת.

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט, ויבן את-חמור העיר, חנן את הפנים שבעיר התחיל משלח להם דורות, ד"א **ויבן את-חמור העיר**, התחיל מעמיד הטליסין ומוכר בזול, הדא אמרת שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו, ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בריה הו' טמירין במערתא י"ג שנה ביומי דשמדא והיו אוכלין חרובין של גירודא עד שהעלה גופן חלודה, לסוף שלש עשרה שנין נפק יתיב על תרע מערתא חמא חד צייד קאים וצייד ציפורין, וכד הוה שמע ר' שמעון ברך קלא אמרה מן שמאי דימוס דימוס ספגא, וכד הוה שמע ברך קלא אמרת ספוקלא הות מתצדה ונלכדה אמר ציפור מבלעדי שמאי לא מתצדא על אחת כמה וכמה נפש דבר נש, נפק ואשכח מיליא משדכן ונתבטלה הגזירה אתון ואסחון בהדא בי בני דבית מוקד דטבריא א"ל בריה כל הדא טבתא עבדת לן טבריא ולית אנן מדכן יתה מן קטוליא, אמר צריכים אנו לעשות טובה כדרך שהיו אבותינו עושים שהיו עושים איטלוסין ומוכרין בזול אמר צריכין אנו לדכיא טבריא, מה עבד נסב תרמוסא והוה מקצץ תרמוסא ושדי קצוצתיה ומקלק בשוק וכל אתרא דהוה קטילא סליק ואינן מפקון, ונפקין וכל מקום שלא היתה שמה טומאה תרמוסא עומדת, והוא מציין איזה מקום טומאה ומקום טהרה עד זמן דדכי יתה מן קטיליא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו- סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מתיצת; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצת; פזר – דרוש מהפסוק ריעין לנושא אחר בהלכה;

1.4 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,כו:

וַיִּרְא כִּי לֹא יוֹכֵל לוֹ וַיַּגַּע בְּכַף-יָרְכּוֹ

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ:

וַיִּרְא - רביע כִּי לֹא יוֹכֵל לוֹ - מונח מהפך פשטא זקף-קטן וַיַּגַּע בְּכַף-יָרְכּוֹ - טפחא אתנח

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב - פשטא מונח זקף-קטן בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ - טפחא סלוק

בְּכַף-יָרְכּוֹ - מקף, בתפקיד רב-מצב, רב-משמעות (א) כף הירך, (ב) רמז לקשר למצוות זיווג (רש"י מלת ביצתון) רמב"ן נגע בצדיקים
שהם עתידים לצאת ממנו; זה דורו של שמד. רד"ק (כו) ... וַיַּגַּע בְּכַף-יָרְכּוֹ - רמז לו, שיעשו לא יוכל לו, אבל הוא יכאב מצד אחד,
מצד יָרְכּוֹ; רמז לו בזה, שיכאב מאחד מיוצאי ירכו, והוא בתו שנבעלה לכנעני (ראה בר' לד,ב). לפיכך נגע בְּכַף, כי 'כף' לשון נקבה.
וכל זה הביין יעקב ממעשה המלאך;
וראב"ע דוחה קשר לזיווג ראב"ע (לג) בניד הנשה, ידוע, כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל (חולין צא,א). ואין בו ספק כי אם לחסירי דעת
לשון ותולדת, שאמרו, שהוא האבר; ויפרשו הנשה - מגזרת 'נשים'.

[כז] וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:

אִם-בְּרַכְתָּנִי - מקף בתפקיד רב מצב, (א) רמב"ן (ל) ... והקרוב מה שאמרו רבותינו (ראה בר"ע עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם

במקום שהוא על כרחו, (ב) ובנוסף הוסיף לו ברכה וַיְבַרְךָ אֱתוֹ שָׁם

[כט] וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל: [ל] ... וַיְבַרְךָ אֱתוֹ שָׁם:

(בר' וישלח לה) (ט) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאֵו מִפְּנֵי אֲרָם וַיְבַרְךָ אֱתוֹ:

(י) וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא-יִקְרָא עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל הַיְהִי שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

רד"ק (בר' וישלח לב,בט) וַיֹּאמֶר. יש רשות למלאך להוסיף על שליחותו כפי אשר יראה, ... לא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ - בשורה היא

שבשורה, שהקדוש ברוך הוא יקרא שמו ישראל; וכן עשה בבית אל. לפיכך אמר שם (בר' וישלח לה), וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: (בר' וישלח

לבג) .... וַיְבַרְךָ אֱתוֹ שָׁם - מלבד שקראו יִשְׂרָאֵל, שהוא לענין ברכה: [כט] ... כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים, עוד ברכו ברכה אחרת

[ל] שָׁם. ואמר [ל] שָׁם, לפי שעתיד לברכו עוד בבית אל (ראה (בר' וישלח להט) וַיְבַרְךָ אֱתוֹ)

בראשית וישלח לב,לג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַנְּהָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נִגַּע בְּכַף-יָרְכּוֹ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

תבנית הרישא של הפסוק על-כֵּן - פרט קדמאה המלמד כי הפסוק רב-תחומי לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל - כעין כלל לכל תחום שהפסוק

מלמד עליו אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה וגו' - פרט בתראה, הממלא תוכן לכלל. משלושה תחומים מתקבל לימוד בנושא של היתר ואיסור מאכל

ונאמנות בכשרות

עַל-כֵּן - פזר מלמד לדרוש לענין אחר ואם צריך גם לענינו, מקף בתפקיד רב-מצב, ובא ללמד כי הפזר מלמד באופן רב-תחומי.

אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה פסוק זה הוא מקור לארבע הלכות לפחות

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים

ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל

החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבדיה

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים

תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.

הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין פרט קדמאה עַל-כֵּן - פזר, כלל לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל - קדמא ואולא

פרטי הכלל קדמאה הם: פרט - אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה (מונח רביעי, כעין שני ענינים עם קשר לערך ארבע (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2),

בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקנוקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) ט"ז יורה דעה סימן ס"ק ג (ג)

כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: (ג) והולך ומפרט מקומו בבעל חיים אֲשֶׁר

עַל-כַּף הַנְּהָךְ (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) וּזְמַנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה (מחלוקת האם

החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו
בש"ס ופוסקים

ט - ע"פ כלי יקר גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע

מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ברמב"ם ובשו"ע י"ד הלכות לימוד תורה,

ס' רמ"ז סע' ד' בסופא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ז ד"ה אבל לא בלימוד

שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמז ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. .... ומ"מ

³שו"ע י"ד ק הגה: יב] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, יג] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארן
כלל כ' כ"ח). ביאור הגר"א [יב] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אהבה, סליח – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשט; מראש = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפא = טרנא – שני משמעות, רבוי ממשע; מראש טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראש תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראש טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספ"י – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ב – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציגה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציגה; פ"ז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה

בבלי חולין צה"ב - צו,א,ב

על-פ"ן לא-יאכלו בני-יש"אל את-גיד הנשה גיד הנשה עצמו אינו ראוי לאכילה ולולא גזירת הכתוב שאסור לאכול, האוכלו כאילו לא אכל, כך כל דבר אחר שאינו ראוי לאכילה כגון עצמות, פרסות, קרניים למשל מנבלות, מבעלי חיים טמאים, אולי אף ממוקדשין, אכילה ביה"כ האוכלם אינו עובר על איסור.

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה

הרב מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר – יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן על-פ"ן – פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

ברמת דרש ספורנו - כדי שיהיה היזק אשר הורע בנגיעת כף הירך היזק בדבר בלתי נחשב אצלנו.

טט - לגיד הנשה ע"פ בבלי חולין אין טעם, היינו דבר בלתי נחשב. בא הפזר להעיד שההיזק ליעקב אבינו עבר מיד ולא השאיר רושם בבניו (ההיזק התפזר ונעלם).

אור החיים - פ"י לצד שנודעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה בחינה זו בכל מקום שהיא נטמאה, ואסרה הבורא כי הוא היודע. ותמצא סוד בזה כי גיד זה אין בו טעם והוא סי' (סימן או סיבה) לבחינת הקליפה כי אין בה טעם כיון שנעקרה קדושה ממנו ויש בזה פשטים לומר אלא שהעיקר כמו שכתבת.

כלי יקר - מצינו לרז"ל שדברים עמוקים שהשגתם קשה נמשלו לגידין כמו שפירש"י בפר' יתרו על הפסוק "ותגד לבני ישראל" וההשגה נקראת בלשון אכילה כמו שמצינו בארבעה שנכנסו לפרדס, שעל החקירה הנסתר מעין כל חי מביא פסוק "אכול דבש דייק". (טט כנראה מרכב השני פסוקים כמוצג):

משלי כה טז, כז: [טז] דְּבַשׁ מִצֵּאֶת אֶכְלֵ דַבָּר פֶּן-תִּשְׁבְּעוּ וְתִקְאֹתוּ: .... [כז] אֶלֶל דְּבַשׁ הַרְפוֹת לֹא-טוֹב וְתִקְרַ פְּבָכֶם פְּכוּד: ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרותי יש לחוש פ"ן יהרסו שכלם ויבואו לידי מינות, כי לא רבים יחכמו להבין כל הסודות על מתכונתם מצד היות שכלם עובר בעמק העכור, כי הבלי העה"ז וחמדותיו מבלבלין שכל האדם. ורמז במניעת אכילת הגיד לדורות להיות לזכרון בין עיניהם כי מנע ה' מהם פרי עץ הדעת, שלא יאכילו את שכלם דברים קשים כגידין, כי נגע בכף ירך יעקב. ואם ליעקב השלם קרה מכשול זה לפי שעה כשנטה קצת מהדרך, השווי מה יעשו אזובי הקיר, אשר רוב עסקיהם בהבלי העה"ז וחמדותיו, ע"כ לא יהיה להם עסק בנסתרות כ"א יחידי סגולי הדור כרשב"י ודוגמתו אשר קצו ומאסו בהבלי העה"ז כיעקב. כ"א לפי שעה קרה זה ליעקב על שנותר לבדו בלי ספק שאחר שקרה לו ענין התאבקות של סמאל הרגיש בחטאו וסר מן הדרך ההוא וראיה שנה' "ויבא יעקב שלם" ודרשו רז"ל שלם בתורתו. ופ"י זה יקר הערך והמשכיל ישמע ויקח לקח.

טט - ע"פ כלי יקר גיד הנשה הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. ע"פ אור החיים בגיד הנשה אין טעם כי נעקרה קדושה ממנו והוא סימן - משל לבחינת הקליפה שאין בה טעם.

כלשון הכלי יקר ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה, סי' רמ"ז סע' ד' בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

חייב אדם לשלש ללמוד...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. הגה: ה"א שבתלמוד בבלי שהוא לכול במקרא, במשנה וגמרא, אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל. (טור בשם ר"ת וע"פ ע"ל סי' רמ"ה ס"ו). ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא, משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, ובה יקנה העולם הזה והעולם הבא, ו אבל לא בלמוד (ד) שאר חכמות. (ריב"ש סימן מ"ה ותלמידי רשב"א) ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו

שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשעיות: א.ת.ח. סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפאא = טרפא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לב, לג:

על-כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה עַל-כֵּן הִתְרַדַּף עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נָגַע בְּכַף-גֵּיד יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׁה:

לֹא-יֵאָכְלוּ – מקף בתפקיד של מספר מצבים בלאו של אכילת גיד הנשה, (א) הגיד פחות מכזית האוכלו חייב משום בריה, (ב) גיד הגדול מכזית האוכל כזית ממנו לוקה מפני שיעור איסור (ג) אכל בהעלם אחד יותר מכזית לוקה 40, אבל אכל בהעלם אחד גיד ימין וגיד שמאל לוקה שניים (80 מלקות) וכן אכל שני גידים והם בסה"כ פחות מכזית לוקה שניים (80 מלקות); (ד) גיד פנימי שעל הכף לוקה מדאורייתא, אבל משאר הגיד וחלבו או אכל גיד חיצון לוקה מרבנן, בחיה טהורה שחלבה מותר, יהיה אסור מרבנן משום שרך גיד.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה א גיד הנשה נוהג בבהמה וזחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן, ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין, ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, ואין אסור מן התורה אלא שעל כף א הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך, אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים, ושני גידין ב הן הפנימי, הסמוך לעצם אסור מן התורה ג והעליון כולו אסור מדבריהם.

הלכה ב האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה, ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות, וכמה שיעור אכילה כזית, ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אף על פי שאין בו כזית לוקה מפני שהוא ד ככריה בפני עצמה.

הלכה ג אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידים כולן אף על פי שאין בהן כזית לוקה שמונים, (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – מקף בתפקיד של מספר מצבים בנאמנותם של בני ישראל על גיד הנשה ועל שאר עניני כשרות

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח

הלכה ז הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום, ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב, ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוטט לעצמו ומוכר ונאמן.

הלכה ח במה דברים אמורים בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם.

הלכה ט טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו, מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או ישחוט לעצמו ויזיז טרפה לעצמו בממון חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

הלכה י הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו, ואף על פי שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמה יחליף, ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא לעכו"ם שמה יחליף.

הלכה יא עשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל ה דפריש מרובא פריש, אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור, ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר.

אֶת-גֵּיד – מקף בתפקיד של מספר מצבים: יש גיד שאינו גיד הנשה מפני שאין כף ירך ויש גיד שהוא גיד הנשה מפני שיש כף ירך

.... **עַל-כֵּף** – מקף בתפקיד של מספר מצבים של כף ע"פ רמב"ם

(א) בבהמה כשרה, כאשר יש כף – לוקים, כאשר אין כף, הגיד אסור אבל אין לוקים עליו

(ב) בהמה וזחיה טמאה – פטור לפי שנוהג רק בבהמה שכולה מותרת.

(ג) בעוף כשר, כאשר אין כף וכאשר יש כף. כאשר יש כף הגיד אסור אבל אין לוקים עליו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה ה העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאין לו כף ירך אלא ירכו ארוך, ואם נמצא עוף שירכו כירך הבהמה שיש לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו, וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין עליו.

הלכה ו האוכל גיד הנשה מבהמה וזחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת, ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שביארנו, ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה.

רד"ק (ג) ... אֶשְׂרַל עַל-כֵּף הִתְרַדַּף - אינו אסור מן התורה אלא **אֶשְׂרַל עַל-כֵּף** בלבד, אבל לא שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו. וכן גיד

החיצון כלו, אינו אסור אלא מדברי סופרים. ונוהג בבהמה ובחיה, ונוהג בשליל. ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, אע"פ שיעקב אבינו לא לקה אלא באחת, שנאמר **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** (לעיל, כו). ומחלוקת בין רבותינו ז"ל (ב"ר עח, 1): רבי יהודה אומר: באחת מהם נגע, ואחת מהם נאסרה. רבי יוסי אומר: באחת מהן נגע, ושתיהן נאסרו. והלכה כר' יוסי. וחלב הגיד אסור מדברי סופרים (מש"ת משנה תורה) (מאכלות אסורות ח, א).

וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב, אנתג מגביל וזה פי' רד"ק **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** בלבד, אבל **בְּכַף-יָרְכּוֹ** - מקף בתפקיד רב-מצב, לא שלמעלה ממנו (מכ"ה-ירכו) ושלמטה ממנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני
משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
היה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה – (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.5 בראשית וישלח לבד

בראשית וישלח לגיט: וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֶהְלוֹ מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֶבְי שָׁכֶם

במאזה קשיטה:

וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו,
(א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חניה
בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(ב) **(בר' וישלח לגיט)**, נחנן את-פני העיר: **(בר' וישלח לגיט)**, וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה ר"ת החל ממלת העיר ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר
ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע.
ולרב יצחק גינצבורג ה"י, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא
כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו
תחילה

(ג) אם נלמד וַיִּקַּח ... **אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן
להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלות דרב אחאי ברי"י, לא רצה להיות
אכסאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע
לו תחומין.

(ד) **(בר' וישלח לגיט)** הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֶהְלוֹ - רביע ... זקא-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם
ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

(בר' וישלח לגיט), וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה - אזלא-גרש מונח רביע, דומה לקנין מערת המכפלה

• **(בר' ח"ש כגי)**, נַתַּחֲמֵי בְּסָף הַשָּׂדֶה - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל
מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך
כבר.

• שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לד,א:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה – מהפך פשטא זקא-קטן **אֲשֶׁר יִלְדָה** – מרכא טפחא **לְיַעֲקֹב** – אתנח

לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ – טפחא מרכא סלוק

בראשית רבא פרשה עט ח - אמר ריש לקיש ... אמר (יעקב) אתה אלוה-בעליונים ואני אלוה-בתחוננים. ר' הונא בשם ריש לקיש
אמר אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו ואתה היית נוטל שררה לעצמך מחר בתך יוצאה ומתענה. ה"ד **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-**
לֵאָה. מתנות כהונה ואני אלוה-אלקי ישראל דרש כאלו אמר אני ישראל גם אנכי נקרא אלוה-וגו' ... ה"ד וַתֵּצֵא וגו' - לפיכך
סמך לו וַתֵּצֵא דינה וגו'.

אמנם מהרז"ו מוצא דרך זכות ליעקב אבל הדרש עדיין נשאר במקומו **ב"ר פע"ט, ח** אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה. ... ואיך נטל יעקב
לעצמו שררה כזאת. וע"כ ע"פ **מתנות כהונה סמך** לו **וַתֵּצֵא דִינָה** וגו' ונענש בדינה.

אפשר כי תבנית הטעמים של **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, שתי דרשות: (א) מלמדת לדרוש הכתוב שלא כפשוטו
שלא יצאה מעצמה, אלא יצאה בגלל הערמה (כמו הנחש בבר' פ"ג) שעשה שכם בן חמור ששלח את בנות הארץ המתופפות והמשחקות
ליד בית יעקב (ע"פ פדר"א פל"ז), (ב) ונדרשת שלא כפשוטו שיצאה כדי להעניש את יעקב על נטילת שררה שלא אמור היה לעשות זאת.
ראה ל-(א) הסבר משולב ב-(לד, יג, כא), ל-(ב) הסבר משולב ב-(לג, ט).

בראשית וישלח לד,ג, כא: [יג] וַיַּעַזְבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבֵיבֵי בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֲחֵתָם:

[כא] הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנְהָה רַחֲבַת-יָדַיִם לַפְּנֵיהֶם

אֶת-בְּנֵיהֶם נִקְחָה-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיהֶם נָתַן לָהֶם:

[יג] **וַיַּעַזְבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבֵיבֵי בְּמִרְמָה ... [כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ** - דרגא מונח רביע, יצר רע הגורם להטעית דעת. מענה
בני יעקב היה בחכמה ששכנעה את את שכם וחמור אביו באופן מלא, כל אחד מסיבת יצרו שלו. ולכן הטעיתם את אנשי שכם הייתה
משכנעת מלא. ב-**פדר"א פרק ל"ז** נאמר וַאֲזִיזָה הוּא הַנְּחֵשׁ (כמו ב-**בר' ג, ג**) וְכִי תִאָּהֵר הוּא לְעֵינַיִם – דרגא מונח רביע) זה שכם בן חמור
שבערמה גרם לדינה לצאת לראות בבנות הארץ.

[יג] **אֶת-שָׁכֶם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבֵיבֵי בְּמִרְמָה** – קדמא מרכא תביר טפחא, מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חל
הנושא או הלכה באופן שווה. דבר זה מתבטא במאמרם **[כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ** - דרגא מונח רביע, שכם וחמור אביו כל אחד השתכנעו
ממענה בני יעקב מסיבה יצרו שלו. שכם בתאוות עריות, חמור בתאוות כבוד וכסף. הם משכנעים את אנשי שכם לתנאי בני יעקב המביא
למילתם שלא ברצון ופורענויות שבאו מכך. אבל יש כאן הכנה להוצאת ניצוץ הקדושה השבו בשכם – רבי חנינא בן תרדיון (ר"ת **[כא]**)
קַחְבַּת) והוא אחד מעשרת הרוגי המלכות נזכר ע"י **מאור ושמש**.

בראשית וישלח לד,כה:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִיבֵי וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶתִּי דִינָה אִישׁ חֲרָבּוֹ וַיָּבֵאוּ עַל-הָעִיר בָּטַח

וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר:

תורה תמימה בראשית לד,כה שמעון ולוי וגו' איש חרבו - לא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבין י"ג שנה, אבל **בבב י"ג**
מצינו שיקראו הכתוב איש, כדכתיב שמעון ולוי וגו' איש חרבו, וגמירי דההיא שעתא בני י"ג שנה הור"י [נזיר כ"ט ב' ברש"י]:

תורה תמימה הערה ט (ט) כי כשתחשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שעלו בהריון לשלשת האחים,
ראובן שמעון ולוי, לחשבון שבעה חדשים לכל אחד, נמצא **לוי בן י"א שנה** כשיצאו משם, הוסיף עליהם ו' חדשים שעשו בדרך וי"ח חדשים שעשה בסכות, קיץ
וחורף וקיץ, **שהם ב' שנים** [ע"ל ל"ג י"ז], הרי לוי בן י"ג שנים בלכתו לשכם [תו"י"ט פ"ה מ"א דאבות], ונקרא איש, וע' בסדר עולם. - ומכאן ילפינו דבן י"ג שנה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחנן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפסט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית – (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

נחשב לאיש בר דעת שדריו נדר והקדשו הקדש, ויתבאר א"ה לפנינו ב' בחקתי וב' נשא וב' מוטות למקומותם לעניניהם, וכן נעשה בר מצוה להתחייב בכל הפצות, יען דכתיב (פ' נשא) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, וצריך טעם בדבר כמ"ש בשבת פ"ט ב' דב"ד של מעלה אין עונשין בפחות מבין עשרים, ובמקום אחר בארנו ענין זה וע"ל ב' לך, י"ז י"ד]. ודע דשיעור זה דוקא בזכר, אבל נקבה נקראת אשה לענין נדרים ועוד ענינים השייכים בה כשהיא בת י"ב שנה, ונתבאר מענין זה לפנינו ב' בראשית בפסוק ויבן ה' את הצלע בדרשא ונדה מ"ה ב', ועוד יתבאר א"ה ב' מוטות ב' נדרים וב' עקב בפסוק ולמדתם אותם את בניכם:

שני-בני-יעקב – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו לפניו ומשהו לאחריה, ואפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור גיל איש, כלומר ממתי אדם יצא מקטנות ונהיה לאיש. כי שמעון נולד בתום השנה השמינית של יעקב אצל לבן, ולוי חצי שנה עד שנה אחריו, אם כך לחישוב גילו של לוי הצעיר משמעון נותרו 5 שנים עד סיום העבודה עבור רחל, 6 שנים לעבודת יעקב לפרנסתו, 2 שנים בדרך, סה"כ 13 שנה ללוי. **האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן** זצוק"ל מחשב שלוי היה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדויק מיום ליום. מיום שנשא יעקב את לאה עד המאורע בשכם עברו י"ד שנה וששה חדשים וכ' יום. לאחר שנשא את לאה, חיכה ז' ימים ונשא את רחל, ואח"כ עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללבן, הרי י"ג שנה וז' ימים. אח"כ ברח מלבן ז' ימים (רש"י בר' ויש' לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבוק (לב, כב, כג), ונסע לסוכות ושהה שם י"ח חדש (רש"י לג, יז), הרי לנו י"ד שנה, ו' חדשים וט"ו ימים. (דבר מלכות וישלח התשע"ד ע"פ רשימת חוברת כ"א) אם כן תלישא בתפקיד שיעור וכל השיעורין הם להלכה למשה מסיני. ראה **דברים כ"א-כ**, **כא-כ** – נא בן סורר ומורה מיום י"ג שנה ויום אחד ועד שלושה חדשים אח"כ כי אם עיבר אז העובר ניכר.

בדרך דרש ולא לענין שיעורין
... **ויקראו שני-בני-יעקב** – מונח תלישא-גדולה, כאילו פעמיים ת"ג, פעמיים היתלשות גדולה **רש"י** א' בניו היו, ואף-על-פי-כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו ב' שלא נטלו עצה ממנו.

בראשית וישלח לד, ל: ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי להבאישני בישיב הארץ בפנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והפוני ונשמדתי אני ובייתי: ויאמר יעקב – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד על **אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי** – מונח זרקא מונח סגול, כאילו מספר לימודי ז"ס וביניהם בתפקיד הרחבת העכירה ביחסים עם הגוים למעבר ליושבי הארץ אל גוים רחוקים, כגון מצרים, שע"פ אלשיך בפר' מקץ ראה הסברנו ב-(מב, יט) ארץ כנען היתה ממלכות או חסות מצרים בימים ההם (**אלשיך** ע"פ ב"ר עה, ז). **משנה מסכת אבות פ"ד מ"ג** הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום: **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פ"ד מ"ג** יאמר: לכל אדם אי אפשר שלא תהיה עת כלשהי שבה יוכל להזיק או להועיל, ולו בקל ובפחות שבדברים, ואם זולתו בו - יצערך זה הצער המועט.

וכאשר בא הרעב היו צריכים לרדת למצרים ושמעון ולוי עלולים היו להיפתס למלכות על הריסת העיר שכם, וגם לסכן את שאר האחים. **ואני מתי מספר ונאספו עלי והפוני** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בתפקיד דבר החוזר וקורה לעם ישראל בדורות שונים וצריך להיעזר בגוים שונים ולכן לא צריך להתגרות באומות. שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

בראשית וישלח לד, לא: ויאמרו הכזוניה יעשה את-אחוזתנו: ויאמרו – ללא טפחא בין סלוק ובין אתנח. טפחא משמשת כמשנה משמעות באופנים שונים, ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרת מקום לשנוי (א) **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת וישלח לד, לא** ויאמרו הכזוניה. השיבוהו **תשובה נצחת**, ללמדך שאנוסה היתה, ולא נתרצה בו:

(ב) **ויאמרו הכזוניה** – כשם שעשו את דינה הפקר כך יראו את בני ישראל הפקר להרגם ללא דין, לכן אין מקום ליתור כלשהו. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד (לא) ויאמרו הכזוניה יעשה**. לשון תימה, כמו הכמכת מכהו (ישעי' כז ז). האם יחרוש, וכל דומיהן, אמר הכל יודעין שאנס את אחותינו ואם הנחנוהו חי, הרי נתרצית לו כזונה, ומעתה יהיו הכל נוהגין בנו כבני אדם של הפקר, וזו היא תשובה נצחת: (ב) ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרת מקום למעט את זכרי שכם ולהרוג את שכם בלבד כי גם ידם היה במעל הזה ולא מחו ולא דנו אותו למיתה. כי נאמר (**בר' וישלח לד, כה**) **ויהרגו כל-זכר: ופירש רלב"ג ביאור הפרשה (לא) ויאמרו לו: האם ראוי ש-יעשה שכם את-אחוזתנו ... כזוניה**, שלא יהיה בן נח נהרג עליה? והנה לא היה אפשר להרוג שכם אם לא בזה האופן, כי אם יהרגוהו לבדו, ינקמו נקמתו אביו וכל יושבי עירו. וידם גם כן היה במעל הזה, כי היה בידם למחות לו לעשות זה הפועל המגונה, או מפני שלא השתדלו שיהיה נהרג עליה כמשפט; ולזה הרגו כולם.

הכזוניה – זקף-גדול, שלושה מצבי זנות (א) כל ביאה של ישראל על ישראלית שלא לשם קידושין היא ביאת זנות, (ב) **בבלי יבמות** אחרי תקנת רבנן שאין קידושי ביאה, אז אם יבוא עליה גזרו רבנן שזאת ביאת זנות (ג) **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד** ובר ישראל הבא על הגויה ועל השפחה (ואף שהוא התכוין לקידושין) **זנות הוא** ולא תפסי בה קידושין, ואי מגייר גויה או משתחררת שפחה לא צריכא גיטא מיני' [גויה מנלן] דכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו' (דברים כא יג), מכלל דמעיקרא לית הוייה בגויה.

בראשית וישלח לה, א: ויאמר אלהים אל-יעקב קום עלה בית-אל ושם יעשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתיך מפני עשו אחיך: ועשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתיך – שלוש פעמים זקף-קטן, תוקף אי קיום הנדר **רש"י** לפי שאחרת נידרך נעשת, ובאה לך זאת מבתך **שפת"ח** ... ואילולי חטא איחור הנדר לא היה פחד האומות נכנס בלבך ... **ספר הפרשיות הרב כ"טוב** – תוקף אי קיום הנדר: רדיפת לבן, נגזר מות על רחל, שרו של עשו, מעשה דינה,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחנן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשטו; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש; לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מוקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססן – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 בראשית - וישלח לבד (התשע"ו)

בראשית וישלח לה, ח - ט:

[ח] ותמת דבריה מינקת רבקה ותקבר ותחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: פ

[ט] וירא אלהים אל יעקב עוד כבאו מפען ארם ויברך אותו:

(י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

(יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומקלים מחלציה יצאו:

רש"י (ח) ותמת דבריה - מה עניין דבורה אצל בית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה אל יעקב: "ושלחתי ולקחתין משם" (בר' כז, מה), שלחה דבורה אצלו לפון ארם לצאת משם. מדברי רבי משה הדרשן למדתי (בר' רבתי ע' 311). **מתחת לבית אל** - העיר וישבת בהר, והיא נקברה בגולי ההר. **תחת האלון** - "בשפולי משרא" (ת"א), שהיה המישור מלמעלה בשיפוע ההר, והקבורה מלמטה, והמישור של ביתאל היו קורין לו אלון. **ומדרש אגדה (בר' פא, ה): שם נתבשר באבל שיני, שהוגד לו על אמו שמתה, בלשון יוני: אחר. ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פירסמה (ראה גתנח, כי יצא אדן). (ט) עור** - פעם שיני במקום הזה: אחד בלכתו ואחד בשוכו. **ויברך אותו** - ברכת אבלים (ראה בר' פא, ה).

[ט] וירא אלהים אל יעקב - קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו. [בר' פא, ה] על (לה, ה) דורש כי יעקב נתבשר על מות אמו רבקה וב- (לה, ט) מסופר כי וירא אלהים אל יעקב ולכן לב"ר יש בסיס ללמוד כי ויברך אותו - זאת ברכת אבלים לנחמו, כמו ב- (בר' ח"ש כהיא) ויהי אחר מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בגו התגלות א-לקים ליצחק לנחמו במות אברהם אבינו.

בראשית וישלח לה, י: ויאמר לו אלהים שמך יעקב

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

וירא לו אלהים - מרכא טפחא שמך יעקב - מונח אתחנן,

לא יקרא - תלישא-קטנה שמך עוד - קדמא ואזלא יעקב כי אם ישראל יהיה שמך - רביע ... זקף-קטן כעין סתום שלא בא

לסתום אלא לפרש יעקב - רביע כי אם ישראל יהיה שמך - מהפך פשטא מונח זקף-קטן

ויקרא את שמו ישראל - מרכא טפחא סלוק

תורה שלמה [נא] ע"פ [ברכות יג, א] לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא [יעקב מוסיף על ישראל] ישראל עיקר ויעקב טפל וכו'. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה כו', אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם הדר אהדריה קרא דכתיב (בר' ויגש מב, ב) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב. בהערות מובא ... ויש להעיר מדברי הבי"א ע"ז סוס"י קכ"ט מביא בשם מדרש הר' מנחם מלוניש שכ' מי שנשנתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון צריך לכתוב בגט ב' שמות כי כן מצינו ביעקב שנא' לא יקרא וגו' (בשם הרב יצחק אריאלי)

לא יקרא - תלישא-קטנה, בתפקיד של מקור (ראשון) וגם עקירת שם ראשון של אדם ושימוש בשם אחר, אלא שלענין כתיבת גט יש

לכתוב בגט שני השמות, כפי שמביא **תורה שלמה בהערה נא**

טט - לפי ההסבר בתורה שלמה יש לומר כי תבנית הפסוק הוא כעין פרט וכלל ופרט, לא יקרא - תלישא-קטנה, פרט קדמאה המלמד על עקירת שם, שמך עוד - קדמא ואזלא, מלמד על כעין כלל, כדי שנדרוש בפרט וכלל ופרט, יעקב כי אם ישראל יהיה שמך - פרט בתראה המרחיב על בפרט קדמאה שרק אמר על עקירת שם, כאן מוסיף על שם יעקב את השם ישראל ולא מחליפו, ומלמד לענין כתיבת גט שגם אם נשתקע השם הראשון (המקורי) בגט יש לכתוב שם זה וגם כינויים של האדם.

בראשית וישלח לה, יא: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומקלים מחלציה יצאו:

וירא לו אלהים - תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה וגבול, המתאים להסבר (א) או בתפקיד שיעור המתאים להסבר (ב):

(א) **תורה שלמה [נד]** בשם **חגיגה יב, א** א-ל ש-די אמר ר"ל מאי דכתיב אני א-ל ש-די, אני הוא שאמרתי לעולם די.

(ב) **תורה שלמה [נט]** בשם **תני' וישלח לא** גוי וקהל גוים תורה בישרו שבניו עתידין להיות נעשין כגוים מה הגוים שבעים אף בניך שבעים סנהדרין שנאמר אספה לי שבעים איש (במד' יא, טז)

בראשית וישלח לה, יג, יד, טו:

(יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר-דבר אתו:

(יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר-דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמו:

(טו) ויקרא יעקב את-שם המקום אשר-דבר אתו שם אלהים בית-אל:

בראשית וישלח לה, יד:

[יד] ויצב יעקב מצבה במקום אשר-דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמו:

במקום - תביר אשר-דבר אתו - מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **תורה שלמה [סט]** בשם **לקח טוב** מלמד ששני פעמים נגלה אליו בבית אל, אחרי שובו מפען ארם חוץ מפעם הראשונה, בברחו מפני אחיו (בר' לה, ז), לכך נאמר במקום אשר דבר אתו, הוא המקום הראשון אשר דבר אתו.

רבי יוסף בכור שור במקום אשר דבר אתו - כלומר: במקום אשר דבר אתו בהלכו לחרן **בחלום**, ונראה אליו עכשיו **במראה**; **רש"י** (יג) **במקום אשר דבר אתו** - איני יודע מה מלמדינו **[תרי"ש]** ואני אומר: **קובע מקום לתפילתו בא ללמדנו; לכך שנה ושילש**. טט: אמנם מפורש על פסוק י"ג, אבל מתאים לי"ד בענין של פעמים נפרדות?

רשב"ם (טו) **המקום אשר דבר אתו שם אלהים** - כמה פעמים נאמר לשון זה בפרשה זו (ראה לעיל, יג-יד), לפי שהיה המקום באמצע הדרכים ואין שם עיר.

רד"ק (יג) **במקום אשר-דבר אתו** - להודיע, כי אותו המקום היה מקום קבול השכינה ומקום הנבואה, ובאותו המקום דבר עמו בראשונה ובשניה. זהו אותו המקום הנבחר, שאמר המלאך "ושם ידבר עמנו" (הו' יב, ה), ושם הציב יעקב אבינו מצבה בראשונה (ראה בר' כח, יח) ובשניה (ראה להלן, יד). ו

שכל טוב (בובר) בראשית פרק לה (יג) ויעל מעליו אלהים במקום אשר-דבר אתו: א"ר שמעון בן לקיש האבות הן המרכבה, שני ויעל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלְקָה = סוף-ספוק (נקראים קסורים ותפקידים) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מִקְרָא פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש; לֹא מִמֵּשׁ; טַפְחָא = טרפא – שני משמעות, רבוי מפשט; מִרְכָּא טַפְחָא – קב"ש שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תְּבִיר מִרְכָּא טַפְחָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִרְכָּא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סִסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְ-קָטָן – 2; זִקְ-גְדוֹל – 3; רִבֵּעַ – 4; ... זִקְ-קָטָן ... זִקְ-קָטָן בחצי ספוק – הקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֹלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־שׁ – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֹלָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציא; תְּלִישָׁא-גְדוֹלָה – תִּישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פִּזְרָא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מַעְלֵיו אֱלֹהִים, והנה ה' נצב עליו (שם כח יג), אשריהן לצדיקים ששכינה למעלה מן ראשיהן, וזה שדרשנו בתחלת שכל טוב, על דבר הקודש הנגלה לנביאי ישראל כשהוא לאוט במראות הכבוד, כענין שנאמר לשכון כבוד בארצנו (תהלים פ' י), מכאן אמרו רבותינו אסור לאדם להלך בקומה זקופה ששכינה למעלה מראשו, ואסור להלך ארבע אמות בראש פרוע, שני מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו' ג'): **(יג) בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ**: שלמעלה מזה הענין כתיב כי שם נגלו אליי האלהים (פסוק ז), וסמוך לו **(בר' וישלח לה, ט)** **וַיֵּלֶךְ אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד**:

פנים יפות בראשית פרק לה

(יג) וַיַּעַל מַעְלֵיו אֱלֹהִים בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ: **(יד) וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה וְגו'**. יש לומר **בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** היינו מפני שאמר יעקב [לקמן כח, יז] וזה שער השמים והוא מקום היכל וקדשי קדשים שהוא מכוון נגד שער שמים, וכדאיתא במדרש [ב"ר נה, ז] שמקום מזבח של עקידת יצחק היה **בַּמְקוֹם מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת הַפְּנִימִי**, והוא במקום שהציב המצבה כי המזבח שבנה בבואו בתחלה לבית אל היה במקום מזבח החיצון להקריב שעריו קרבנות וזה אינו מכוון נגד שער השמים, וזהו שרמזו הכתוב שעליית השכינה היה מכוון נגד **(טו) ... הַמְקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ** שהיה שער השמים ושם הציב המצבה, כמו שאמר בתחלה [לקמן כח, כב] והאבן הזאת יהיה בית אלהים והוא מקום ההיכל וקדשי קדשים: **(בר' וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה** – רביע, רמז למזבח הפנימי בשהיה רבוע אמה ארכו אמה רחבו אמתיים קומתו, **בַּמְקוֹם** – תביר, למעט או לא ממש במקום של המזבח אשר בנה בבואו בתחילה לבית אל, שהוא מקום המזבח החיצון לקרבנות.

(בר' ויצא כח, יח) **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל-רֵאשָׁה**:

(בר' ויצא כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר יִתֵּן-לִי עֵשָׂר אֶעֱשֶׂרנּוּ לָךְ**:

(כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת** – מונח רביע, במשמע של ארבע ללמד כב-**[תרגום יונתן (כח, יזא)]** (מובא בלשון הקדש) **נס שני ארבע האבנים ששם למראשותיו מצא אותם בבוקר לאבן אחת.**

ש"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן נז

... בקיום נדרו **(בר' וישלח לה, ד)** **וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בַּמְקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ מַצְבַּת אֶבֶן** שפירושו לא שהיתה מאבנים הרבה, אלא **דוקא מַצְבַּת אֶבֶן אחת**. וכדאיתא בר"פ ויצא במעשה נדרו, **(בר' ויצא כח, כב)** **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה**, והיתה רק אבן אחת, כדכתיב **(בר' ויצא כח, יח)** **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה**. ופירש הכתוב כי **(בר' וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה** זו שהקים כאשר קיים את נדרו היתה אותה המצבה שהיתה אז, שלקח את האבן אשר שם מראשותיו. שגם עתה בשוכו שקיים נדרו – שעבד את השי"ת עוד הפעם על האבן ששם אותה אז מצבה, וקיים עתה נדרו.

בַּמְקוֹם – תביר, למעט או לא ממש הציב מצבה כי היתה אותה מצבה שהקים בשעה שיצא לחרן.

מַצְבַּת אֶבֶן – מונח אתנח, רבוי והגבלה מצבה מאבנים רבות.

(טו) אֱתוֹ שָׁם אֱלֹהִים – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא, והשונים בהלכותיהם או יחסם אל הנושא. ע"פ הפירושים ב-**(לה, יד)** פרטים קשורים הם התגלויות ה' ליעקב במקום נבחר, אבל יש הבדל בין התגלויות. בראשונה זה בחלום סתום ונבואה, באחרונה זה במראה ברור.

בראשית וישלח לו, מ – מב: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמַקְוֵתָם בְּשִׁמְתָם אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ אֱלֹהֵי עֲלִיָּה אֱלֹהֵי יַתָּה: **[מא] אֱלֹהֵי אֶהְלִיבְמָה אֱלֹהֵי אֶלְהָא אֱלֹהֵי פִינֵן: [מב] אֱלֹהֵי קַנָּה אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי מִבְּצָר:**

רש"י לאחר שמת הדר ופסקה מהם מלכות וגו'

וְאֵלֶּה – תלישא-גדולה, בתפקיד ללמד אלפניה, וללמד לאחריה. בתפקיד תלישא כשיעור, כמחיצה, כנבחר,

בפנימיות התורה פסוקים (לו, לא – לט) עוסקים בשבע ספירות או מידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות (כעין כל אחת במחיצתה) של עולם התוהו, ומעבר מהם אל עולם התיקון – אצילות. אפשר כי גם הפסוקים (לו, מ – מג) מלמדים על דברים הקשורים לעולם התיקון.

בפסוקים (לו, מ – מג) חוץ משמו של עשו (שבפנימיות התורה נשמתו מעולם התוהו) יש אחד עשר שמות. אפשר כי אלו מרמזים לי"א תיקונים (ספירות) של קליפת נגה כעין מידות שיש לתקן, כי זה לעומת זה ברא האלקים. י"א אלו פרודים, מחולקים זה מזה, לעומת ספירות דקדושה שמאוחדים זה בזה.

י"א מידות אלו באות לבחון את ישראל ומהוות עבורו מבחן הבחירה החפשית שיבחר בטוב ובחיים ולא ברע ובמוות. ועוד י"א אלו הם שרשים של עמים ומדינות, שמצד אחד הם שרי מלכויות שנבחרו לתקן את ישראל ע"י השתעבדות בישראל, שאין ישראל ניתנים אלא למלכויות מובחרות ומרמז לארבע המלכויות ששעבדו את ישראל.

מצד אחר היות והם מפורדים, כך הקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת בישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו.

שְׁמוֹת – גרשיים – טט –אל תקרא שמות – שיי"ן בשוא' אלא שמות – שיי"ן קמוצה – שיעבוד בישראל לתקנם.

שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן. זקף-קטן מלמד על שני לימודים. אחד מהם בתבנית המלים **שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו** – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר.

דרך הסבר (א) שהקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת הישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו.

דרך הסבר (ב) כיון שבפסוקים (לו, מ – מב) מופיע בכולם טעם תביר (מ) **תַמְנֵעַ** (מא) **אֶהְלִיבְמָה** (מב) **קַנָּה** אפשר כי מרמז שכמו ששלטון כל אחד מהם נשבר וביניהם שלוש מלכויות ראשונות ששיעבדו את ישראל) נשברו ובטל שיעבודם מעל ישראל כך גם (מג) **אֱלֹהֵי מְגִדִיאֵל** המרמז למלכות אדום שעדיין נמשכת, וטעמי הכתוב מרכא טפחא כעין יתור לרבות אורך זמן שילטונם, תפסק בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

בראשית וישלח לו, מג: אֱלֹהֵי מְגִדִיאֵל אֱלֹהֵי עֵיבָם

אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּחְתָּם בְּאַרְצָא אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אֲבִי אֲדוֹם: פ

אֱלֹהֵי מְגִדִיאֵל רש"י (מ, מ) – שנקראו על שם מדינותיהם

שפת"ח ... לכן מביא ראייה ממגדילא שהוא שם מקום לכן יש לומר שכולם נקראו על מדינותיהם, שבא זה וגילה על זה (ממ"ש)

אֱלֹהֵי מְגִדִיאֵל – מרכא טפחא, יתור לרבות זמן שילטונם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
תפיסת ההשקפה: אהבה – סוף-סוף (נקראים קוסמים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקור פשטא – מוציא ממשט; מרא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; מעט, לא ממש; טפא – טרף – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרא – טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן חצי ספוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.7 בראשית - וישלח לב, ד (התשע"ז)

**בראשית וישלח לב, יא: קטנתי מפל החסדים ומפל האמת אשר עשית את-עבדך
כי במקלי עברתי את-הנהרן הזה ועתה היתני לשני מחנות:**

הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל.
תניא איגרת הקודש פרק ו' ... אך איזה הדרך שיוכח האדם לאמת ה' ? הנה הוא על ידי שיעורר רחמים רבים לפני ה' על הניצוץ שבנפשו שהיא מדתו של יעקב (מדת הרחמים) מברייח מהקצה אל הקצה דהיינו מרום המעלות עד למטה מטה (עוברת ומשתורת מדת הרחמים של יעקב שיש בכוחה) להמשיך אמת ה' לעולם השפל הזה החשוך וכמ"ש **(מכילתא, פ' אשכנזי ה' אור לוי: וזהו (תה' ק"ב, ב) כי צבר עלינו חסדו כו' (ט' - ואמת ה' לעולם הללו-ה):** אך התעוררות ר"ר (=רחמים רבים) לפני ה' צ"ל ג"כ באמת וגם כשהוא באמת שלו איך יוכל על ידי אמת שלו לעורר רחמים עליונים מאמת ה'.

(אסתר א, ו) ותעמד בתצר בית-המלך – גרשיים (=אזלא-גרש מלרעית) מהפך פשטא, כעין יצא להקל, אסתר סבורה שכלו כל זכויותיה ולכן נסתלקה הימנה שכניה, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. וזה מהלך **[בבלי מגילה טו, ב]:**

אמרה: (תה' כ"ב, א) אלי אלי למה עזבתני, שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון ? או שמא על שקראתיו כלב, שנאמר **(תה' כ"ב, א) הצילה מתורב נפשי מיד-פלב ויחיתי**. חזרה וקראתו אריה, שנאמר **(תה' כ"ב, א) הושיעני מפי אריה**. אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות [3] ע' 143, התרלו' (ע"פ אוצר החכמה) זק"ף גדול זק"ף קט"ן עולה יסוד' מלכות כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף נ"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן שהוא אתמר ב"י " **קטנתי מפל החסדים ומפל האמת** ", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש. (האם לאמרי נועם הייתה גירסה – קטנתי בזקף-גדול?, גירסת קורן ברביעל, רד"ק ומנחת שי לא מעירים על כך.) וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול שיתהפך ע"ש השופר וזהו **(תה' פ"א, ה) משפט לאלהי יעקב** דייקא שנאמר בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גירסתו כתר ומגנס **(בר' וישלח לב, יא) קטנתי מפל החסדים** – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל, יעקב אבינו סבור שכלו כל זכויותיו, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. כמאמר **[אמרי נועם] ע"פ [תיקוני הזוהר תקון כא] ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.**

בראשית וישלח לב, כו – לב:

**[כו] ונראה כי לא יכל' לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף-ירך יעקב בהאבקו עמו:
[כט] ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם-ישראל כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:
[ל] וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אותו שם:
בראשית וישלח לב, כט: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם-ישראל
כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:**

[תרגום אונקלוס] (כט) ואמר לא יעקב יאמר עוד שמך ישראל ארי רב את קדם יי ועם גובריא ויכילתא:
[תרגום המיוחס ליונתן] (כט) ואמר לא יעקב יאמר עוד שמך ישראל ארום אתרברבת עם מלאכיא וי וי ועם גובריא ויכלת להום:
[כתר יונתן] (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך אלא ישראל כי התרברבת עם מלאכים של יי ועם אנשים ויכלת להם:
נפתח בהסברת הסיפא של **(כט, כט) כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל**
כי-שרית – מקף כרב-משמעות מלת שרית (א) **[שכל טוב]** נתגוששתה, לחמת, רבת, **[שכל טוב]** נשתררה ונתגברה (ב) נעשית שר כפי **[כלי יקר]** ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל. ע"פ [כלי יקר] שתי המשמעויות מתמזגות לשם ישר אל - ישראל
עם-אלהים – מקף כרב-משמעות מלת אלהים (א) ה' אלקינו (ב) מלאך ה' (ג) דיין . כאן התורה ממשיכה עם המשמעות (ב) מלאך ה'.
ועם-אנשים – מקף כרב-משמעות מלת אנשים (א) **[שכל טוב]** אלו עשו ולבן, שהם אנשים גדולים שבדור

כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, כאן מאבקי יעקב, ועל כל אחד חלה אותה הלכה או חל אותו ענין. כ-**[ת"י] (כט, כט) עם-מלאכיא דה' ועם-גובריא**, נאבקו עם יעקב מלאכים אחרים כגון בסולם יעקב, כגון שרו של לבן, שרו של עשו, וכן אנשים עשו ולבן. כולם ניסו להכשיל את יעקב וכולם נכנעו מפניו.

ותוכל – סלוק, מגביל התגברות יעקב על שרו של עשו שיודה על ברכתיו של יצחק, אבל לא העבירו לגמרי מפעילותו המכשילה כפי שמפרשים **[אביקת המלאך עם יעקב]** (בחומש מאור ושמש) וה-**[כלי יקר]**
[אביקת המלאך עם יעקב] ... השר של עשו בא לעזור את עשו לבטל הברכות מיעקב. הלא ידוע שברכת יעקב היא על תנאי אם ישמור תורת ה', ואם לאו יחולו הברכות על עשו. והשר של עשו הוא השטן הוא יצר הרע. וידוע כי יש לשטן רשות לרד למטה ולהתלבש באיזה צורה שירצה להחטיא את האדם, ולהכותו בכל מכה שירצה כמו שמצינו באיוב ... **[כט, כט] ונראה כי לא יכל' לו ויגע בכף-ירכו** והראה לו השטן כי בזה חטא שנשאו שתי אחיות... אבל השטן לא היה יכול להענישו על זה ולא ליקח הברכות כי בעת הזאת היה קודם למתן תורה, רק עתידה התורה לאסור ... וכיון שראה שלעת עתה לא ניתן רשות לעכב את יעקב ... אך יעקב היה ירא לנפשו שאם יבוא (השטן) יום אחר יום לנסותו כאשר עשה לאיוב ... ע"כ אמר לו יעקב **(כט, כט) לא אשליחך כי אם-ברכהני** שתאמר בפה מלא שהברכות שלי המה ולא תתבע אותם ממני ולא תנסני עוד. ... עוד נוכל לומר **(כט, כט) ויגע בכף-ירכו** ר"ל שרמו לו על בניו יוצאי ירכו שאצלם לא יתקיימו הברכות בשלמות. ע"כ **(כט, כט) והוא צלע על-ירכו** ר"ל היה מצטער עבור בניו. ובאכילת גיד הנשה של בהמה יתרבה באדם כח תאות המשגל ע"כ אסרה התורה אכילת גיד הנשה של בהמה שישראל יהיו פרושים ומובדלים מכל תאוה ויצר ויהיו קדושים לאלהיהם.
[כלי יקר] ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל מישור הנראה גם בעיני האל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 המצוות ההשקפות: אתחן, סליק – סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; מועט, לא ממש; ספקא = טרקה – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא ספקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הטעמים, בד"כ מצב אחד נדרש; ססק' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנישוא אחר בהלכה;

יתברך.... ע"י זריחת השמש באה לו הרפואה על המכה אשר הכה סמאל להכרותו והוא לעור עיני שכלו להביאו לידי הכחשת אלוה-ה. לכן נאמר לו לצרכו כי זרחה עליי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ובסבת זריחתה מלך ביופיו תחזינה עיניו. אבל מכל מקום אהני מעשיי של סמאל לעשותו צולע על ירכו ולסגור בעדו שערי בינה לבלת היות לו מבוא לבא בסוד ה' ליראיו כל זמן היות עינו על ממונו ההיתו להוט אחר בולמוס קניני העה"ז.

ע"פ פירושים אלה אפשר כי טעם דרגא במלת **כִּי-שְׁרִיטָה** מעהירה את ההגבלה שבסיפא (בב,בב) אל (בב,בב) **וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֵל לֵוֹ יַנְיַע בְּכַף-יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְךָ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עֵמוּ**: ומסבירה מדוע המלאך הצליח לנגוע **בְּכַף-יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְךָ יַעֲקֹב** לומר שלא לגמרי גבר על שרו של עשו ועל האנשים הפועלים בשליחותו להזיק לבני יעקב שבטי י-ה ולעם ישראל בכלל.

נעבור להסברת הרישא של (בר' וישלח לבב) **וַיֵּרָא לֹא יָכֵל** – מהפך פשטא ו-(בב,בב) **לֹא יַעֲקֹב** – מהפך פשטא, כפשוטו כי אין דרך האדם להאבק במלאך ויוצא מפשוטו שמלאך לא יוכל לאדם ותרבה הפליאה שמלאך לא יוכל לאדם

נשווה ל-(הושע יב,ד-ה) שאילו מפנים המפרשים לתיאור כיצד זכה יעקב ששרו של עשו יודה לו על ברכות יצחק. **[ד] בַּבֶּטֶן עֲקֵב אֶת-אֶחָיו וּבְאוּנוֹ עָרָה אֶת-אֱלֹהִים: [ה] וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵל בְּכַה וַיַּחֲנֹן-לֹו בֵּית-אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יְדָבָר עֲמָנוּ: [ד] בַּבֶּטֶן עֲקֵב אֶת-אֶחָיו** – טפחה מונח אתנה – אותה תבנית טעמים כמו בראשית ברא אלקים, אנכי ה' אלקיך הטעם תחתון המאבק הזה מרומם במעשי בראשית, שבשביל ישראל נברא העולם, ויחד עמו זה לעומת זה, כדי שיהיה שר לישראל בהתגברות על מצוות לא תעשה. ועוד שהמלאך הזה מאז ימי בראשית הצליח להכשיל ולכן לא אמר שירה, אבל נכשל בהכשלת יעקב ולכן היום יאמר שירה לה'.

(בב,בב) **שָׁמַךְ וַיֵּאמֶר** – זקף-קטן זקף-גדול, חוזר וקורה: (א) **רש"י (בב,בב) לֹא יַעֲקֹב** ... וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהם טט משמע שיפגשו שוב (ב) המשך [רש"י] ... וזה שכתוב (הושע יב,ה) **וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּכְלֵל בְּכַה וַיַּחֲנֹן-לֹו** ככה המלאך ונתחנן לו וגו' טט - הפועל נתחנן כבר אומר ענין של חזרה, כדוגמת ויתחנן משה שחזר ובקש כמספר בגי' מלת ויתחנן. (ג) גי' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול (ראה להלן) עולה תקע"ו, גי' המלים (בב,בב) **שָׁמַךְ וַיֵּאמֶר** עולה תקע"ו א"ם, לפי [פרקי אבות דרבי נתן], "אם" פירושו תחינה כמו אצל אברהם אבינו ש"נ"ם אם" יש בסדום חמישים צדיקים וחזר ובקש גו' טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן

בראשית וישלח לבב, וישאל יעקב ויאמר הנידה-נא שמוך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: רמב"ן (בר' וישלח לבב) למה זה תשאל לשמי - אמר: אין לך בידיעת שמי תועלת, כי אין הכח והיכולת, בלתי לה' לבדו ע"פ (שם' שמ' מש' כב,ט), אם תקראני לא אענך ומצרתך לא אושיעך (טט לא נמצא בתנ"ך), אבל עתה אברך אותך, (וי' עז חלה) **כִּי-כֵן צְוִינִי**: ולא פירש הכתוב הברכה. והקרוב מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם במקום שהוא על כרחו, כי לא רצה יעקב להמתין לו עד בית אל. והיא לוז כנאמר (בר' ויצא כת"ט) **וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמֵי-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וַאֲוֹלָם לֹו שֵׁם-הָעִיר לְרֵאשִׁינָה: [שלה' פרשת וישלח תורה אורה], סמאל עושה רושם למטה על ידי האומה שלו המושלת על ישראל מפני חטאינו, ועושה פגם למעלה, כי אחיזתו היא למעלה, נאחזו בקדושה כמו שכתבתי בפרשת חיי שרה (אות י) בענין 'פלגשים' (בראשית כה, ו) שם טומאה (סנהדרין צא א), ו'פלגשים' חסר כתיב (בראשית רבה פס"א ס"ד), כי הוא פלג שם, למטה משתלשל ממנו הטומאה, אבל בשרשו הוא שם. וכן שם 'סמאל' מחציו ולמטה הוא 'ס' מות', ומצד שרשו חותמו 'אל', זהו 'סמאל'. וכן מלאך מות, 'מות' הוא רע וטומאה, אבל 'מלאך' הוא קודש. ובוזה יתבאר בפרק גיד הנשה (חולין צא א) רבי שמואל בר נחמני אמר, כעובד כוכבים נדמה לו. רב שמואל בר אחא אמר, כתלמיד חכם נדמה לו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ושניהם אמת, כי מצד הטומאה המתפשט בעשו נדמה כעובד כוכבים הוא עשו הרשע, כי כמו שיעקב חקוק בכסא כן עשו חקוק בסמאל.**

הנידה-נא – מקף כרב-מצב (א) האם אתה שייך לקדושה (נ"א שער קדושה) (ב) או אתה שייך לטומאה המלאך הנאבק ביעקב, נקרא שר של עשו, ע"פ [שלה' וישלח,ה] עשו חקוק בסמ-אל, וזה מלאך המות. ומלאך המות מסר רז חיים למשה. אפשר כי רז זה כבר נמסר ליעקב כהסבר להלן. **וַיֵּאמֶר** = י"א מו"ר, י"א תיקונים בקטורת לי"א ספירות דנגה, וכך מתקנים ממות לחיים הרמוז בר"ת (בר' וישלח לבב) **וַיֵּאמֶר למה זה** לו", שם העיר של חיי נצה (היא בית אל), כמו שמלאך המות גילה למשה שהקטורת מבטלת מגפה כנדרש ב-(בבלי שבת פטא,א) ... אף מלאך המות מסר לו (למשה) דבר, שנאמר (במ' קרח יז,ב) ... וַיִּסַּח אֶת-הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפַּר עֲלֵיהֶם: (ג) וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמָּיִם וּבֵין הַחַיִּים וַיַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה: , אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע? **וַיֵּאמֶר** – זקף-גדול, בתפקיד שלושה גלויים: (א) כפ"ר"י אין לנו שם קבוע אלא משתנה לפי השליחות (ב) מצליח בשליחות משמע הכשלת האדם הנבחן בעבירה, או שמו קשור לטומאה וסם מות; (ג) נכשל בשליחות, משמע האדם הנבחן לא עבר עבירה, או שמו קשור לקדושה וסם חיים. ולשני האחרונים יש בטיב ב"כ בענין אראה על הכפרת" כהן גדול ראוי יוצא חי מקדש הקדשים אחרי הקטרת הקטורת של יום הכפורים בקדש הקדשים ומכפר על בני ישראל, כ"ג שאינו ראוי מת.

שָׁמַךְ וַיֵּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות התוכן עולה $617 = 257 + 360$ ת"ר טו"ב, הפרש בין גי' מלות התוכן ובין גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול $617 = 576 - 41$ א"ם המלאך גילה רזי שמירה: א"מ עולה יוה"ך (שם מסוגל לשמירה) והוא ס"ת כ"י מלאכין יצוה לך (לשמרך בכל דרכיך) (תהלים צ"א) ור"ת יחיד ורבים הלכה כרבים (אגרא דפרקא אות כ"א)

שָׁמַךְ וַיֵּאמֶר – רז"י ת' (ורה), וירא"ת, אל"ו תפילין (וראו כל עמי הארץ ויראו מגשת אליך, אלו תפילין שבראש) **שָׁמַךְ וַיֵּאמֶר** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' $617 = 257 + 360$ עולה תרי"ז עולה שי"ר על"ז, הפרש מתקע"ו $617 = 576 - 41$ א"ם, אל"י כאילו נאמר שי"ר על"ז (ל) אל"י. או על"ז זה לאמר שי"ר (ל) אל"י.

סיכום תומך במדרש כי המלאך התחנן לשלחו כי מעולם לא אמר שירה לה' עד עתה, וכיון שלא הצליח להכשיל את יעקב הגיע זמנו להגיד שירה לה'

טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן (זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד דבר החוזר וקורה)

ז"ג-כסלו-התשע"ז 1-Dec-17 17/19 ZZFisher@טטורל-08-בראשית-וישלה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחן, סליק – סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשוט – מוציא ממשט; מראק = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפאק = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מראק טפאק – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מראק טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסק – הקיש; השלישית – קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.8 בראשית – וישלח לבד (התשע"ח)

בראשית וישלח לבד, נ: וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרַח לוֹ וַיִּחַץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְאֶת־הַצֹּאֵן וְאֶת־הַבְּקָר וְהַנֶּמְלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת:
בראשית וישלח לבד, ט: וַיֹּאמֶר אֶם־יָבֹא עִשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכּוּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר לְפִלִּיטָה:

(שכל טוב בבבב) (בר' וישלח לבד, ט)

(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב, שמא יגרום החטא, ואף על פי שהבטיחו הקדוש ברוך הוא ירא מאוד יותר ממה שנתירא קודם ששלחתי אמו לחרן כשהיה עשו מתנחם להרגו, שהרי אותו שעה היה ירא על גופו לבד, ועכשיו על גופו ועל נשיו ועל בניו: **וַיִּצְרַח לוֹ**, לשון צרה, ודומה לו, ויצר לאמנון (ש"ב יג,ב), [וכהצר] לו (דה"ב לג,ב), צר לי עליך אחי (ש"ב א,כו), וכל דומיהן, א"ר יהודה ב"ר אלאי ולא היא יראה, ולא היא צרה, אלא **וַיִּרְא** שלא יהרוג, **וַיִּצְרַח לוֹ** שלא יהרג. אמר כל השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא עלי בכיבוד אב ואם, ונוסף לזה שאמר (בר' תול' כז מא) **וַיִּקְרַב יְמֵי אָבְל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:** שמא מת אותו הזקן:

(לב,ח) וַיִּחַץ, לשון חלוקה, ודומה לדבר, (שמ' מש' כא,לה) וַיִּחַץ אֶת־פְּסָפוֹ, וכל דומיהן: **אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ**, אלו העבדים והשפחות: **וְאֶת־הַצֹּאֵן וְאֶת־הַבְּקָר וְהַנֶּמְלִים**, כמשמעו: **לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת**, מחצה למחנה אחד לכתובת לאה ומחצה למחנה שנייה לכתובת רחל: **(לב,ט) אֶם־יָבֹא עִשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה**, שחיצתי לכתובת האחת רחל או לאה: **וְהִכּוּהוּ**, כלומר והכה את הזקום (טט: הנכסים) אשר במחנה: **וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר לְפִלִּיטָה**, לכתובת שנייה:

(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד – דרגא תביר טפאק, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. ע"פ **[שכל טוב]** יעקב ירא על (ט: א) גופו (ט: ב) ועל נשיו (ט: ג) ועל בניו. וע"פ **[כלי יקר]** (לב,ג) על עצמו לא נתיירא כי כבר הובטח השמירה, וזלת שהיה ירא **(לב,ג) פְּרִי־יָבֹא וְהִפְנִי** (ט: א) **אִם** (ט: ב) **עַל־בְּנֵי**, כי המה לא הובטחו בשמירה. וכך גם מובא בשם הרא"ש ב-**[תו"ש]** **[מו']**

ועוד דרך להסביר תבנית הטעמים של **(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד** – דרגא תביר טפאק, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש, שכולם מצטרפים לאותו ענין כאן יראת יעקב מפני עשו. ע"פ **[תו"ש]** **[מו']** ... א"ר אליעזר כו' הצדיקים כו' מיעוט מעשיהן הרעים בעיניהן חמור ביותר שכן הוא אומר **(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרַח לוֹ** קא סבר שמא יש עליו חטא קל ביותר ויגרום לו מיתה, שהקלות (ט: בעיני אחרים) בעיניהם כחמורות (ט: בעיני אחרים) וב-**[לקט טוב]** **(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרַח לוֹ** אע"פ שהבטיח נתיירא, שמא יגרום החטא, לימדה תורה דרך ארץ שיהא אדם יירא וחרד ולא ימנע מן הרחמים. ובפ"י התוס' בדעת זקנים והדר זקנים **(לב,ח) וַיִּצְרַח לוֹ** מיצר היה יעקב על שהיה ירא מעשו מאחר שהבטיחו הקב"ה (ט: מיצר על שהוא ירא למרות הבטחת הקב"ה). ובפ"י חרא"ש דהיה ירא שמא משהבטיחו היה לברו אבל עתה היו לו בנים וכעין זה בפ"י התוס' שם בפסוק **(לב,ג) פְּרִי־יָבֹא וְהִפְנִי אִתּוֹ**

תוצאת יראת יעקב מצטרפת לסיבות, שלדעתו מגבילות את הבטחת ה' לשמירתו ב- **וַיִּצְרַח לוֹ** כלהלן.

וַיִּצְרַח לוֹ – מונח מרבה, אתנה מגביל, ביחד כעין רבוי הגבולות, היינו רבוי סיבות להגבלת הבטחת השמירה עליו, (ט: א) חטא במה שהחניף לעשו כפי **[כלי יקר]** **(לב,ג)** ... שאמרו חז"ל **[סוטה מא ב]** אמר ר' אלעזר כל המחניף לחבירו לסוף נופל בידו וכו', וכמו כן כאן יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה שהחניף לרשע; ע"פ **[שכל טוב]** (ט: ב) שמא הוא (עשו) בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל (ויעקב היה בגלות) (ט: ג) שמא יבא עלי (עשו) בכיבוד אב (כל השנים שיעקב בגלות) (ט: ד) שמא מת אותו הזקן (יצחק) וללא זכותו אין הגנה ליעקב ועשו יממש מחשבתו הרעה.

(לב,ח) וַיִּחַץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. כאן ללמד על הכלל כולו יצא כנדרש ב-**[בראשית רבה]** **(וילנא) פרשת וישלח עו, ג]** **(לב,ח) וַיִּחַץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ** לימדך תורה דרך ארץ שלא יהא אדם נותן כל ממונו בזוית אחד ממי אתה למד מיעקב, שנאמר **(לב,ח) וַיִּחַץ אֶת־הָעַם** וגו',

(המשך המדרש רבה הנ"ל) וכן הוא אומר **(מ"א יח,ד) וַיִּחַץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ** (ט: בכל מערה חמישים איש), **(בר' וישלח לב,ט) וַיִּאמֶר אֶם־יָבֹא עִשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהִכּוּהוּ**, אלו אחינו שבדרום, **וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר לְפִלִּיטָה**, אלו אחינו שבגלות, א"ר הושעיה אף על פי שנשארו לפליטה מתענים היו עלינו בשני ובחמישי.

[מדרש תנחומא (בבבב)] (בר' וישלח לב,ח) באותה שעה וַיִּחַץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ, מה עשה, זינן מבפנים והלבישן לבנים מבחוץ, והתקין עצמו לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה,

(בר' וישלח לב,ט) וַיִּאמֶר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב חשב שלבד נשיאתו שתי אהיות (למעשה ארבע כי גם השפחות היו אהיות מאותו אבא לבן) היו שלוש סיבות שלא קשורות ביעקב העשויות לסייע לעשו נגדו, כנדרש ב-**[שכל טוב]** (ט: א) אמר כל השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, (ט: ב) כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא עלי בכיבוד אב ואם, (ט: ג) ונוסף לזה שאמר **(בר' תול' כז מא) ?קרב לו ימ' אָבְל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:** שמא מת אותו הזקן (תמה זכות יצחק להגן על יעקב, עשו יבצע מחשבתו הרעה):

כנגד שלוש סיבות אלה (בר' וישלח לב,ט) וַיִּאמֶר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב התקין עצמו היינו חיבר עשר כוחות נפשו לשלושה דברים מחשבה דיבור ומעשה, כלומר בחציית המחנה הוציא את המחשבה דיבור ומעשה לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה, (ט: בכל מחנה)

לדורון מנין, **(בר' וישלח לב,ב) וַתַּעֲבֹר הַמַּנְהֶג עַל־פְּגָיו וְהָיָה לוֹ בְּלִילֵיהֶם הַיּוֹאֵם בְּמַחֲנֶה**, למלחמה מנין, **(לב,ט) וַיִּאמֶר אֶם־יָבֹא עִשׂוֹ וגו'**, לתפלה מנין, **(לב,ג) וַיִּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אֶבְרָהָם וְאֶל־יִצְחָק אָבִי יִצְחָק ה' אֱמָר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְלִמְלֹךְתָּ וְאִיעֲבֹד עִמָּה:** ראה **(לב,ג)** עיון בתוכן ותבנית הטעמים המלמדים על דמיון לתפילת שמונה עשרה
מה כתיב אחריו **(לב,א) קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל־הָאֱמֹת וגו', (לב,ג) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֱחָי מִיַּד עִשׂוֹ**, א"ל הקדוש ברוך הוא אתה קראת אותי, חייך שאני מצילך, שנאמר **(תה' פט,כז) הוּא יִקְרָאנִי אָבִי אֲתָה אֵלֵי וְצוֹר יִשׁוּעָתִי:**

[מדרש תנחומא (בבבב) פר' וישלח [ז]] (בר' וישלח לב,ב) וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ, מה כתיב למעלה מן הענין **(לב,ח) וַיִּרְא יַעֲקֹב מְאֹד וגו'**, כיון שראה הקדוש ברוך הוא היאך היה יעקב מיצר, אמר ר' ברכיה שלח ארבע כחות של מלאכים לעשות מלחמה עם עשו כל הלילה, על בסיס מדרש זה נסביר **(לב,ח) וַיִּחַץ אֶת־הָעַם** – מקף כרב-משמע העם (א) האנשים (ב) המלאכים **אֲשֶׁר־אִתּוֹ** – מקף כרב-משמע

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור'ל) כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשערה: אתנן, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מחקך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; מעטע, לא ממש; טפחא = טרפא – שני
 משמעות, רבוי מתפסט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות; מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק | – סדור שנהלק, השלם ההולק נדרש; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא = פשוט; 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן כתבי פסוק – הקש; ותשלישית; (קדמא – סדר קדמות; אלא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואילא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות ד' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא –
 דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; fca – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

"אשר-אתו" (א) אשר עם יעקב (ב) אשר עם הקב"ה. יעקב חוצה על דרך הטבע לשני מחנות, הקב"ה שולח מעל לדרך הטבע ארבע מחנות מתוך רבוי מחנות מלאכים, והדבר מרומז בתבנית הטעמים מונח רביעי של (ג) **אַתְּ-הַעֲם אֲשֶׁר-אֱתוֹ** בתפקיד לפחות ארבע.

נעיין ב-(ב,ג) **וְאַתְּ-הַצֵּאן וְאַתְּ-הַבְּקֵר וְהַנְּמְלִים** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא, כאן כתובת אשה, ושעל כל אחד חלה אותה הלכה או שהם מצטרפים, כאן שכל נכסיו אחראין לכתובה **[משנה כתובות פ"ה, מ"ח]** לגבות מכולם את שווי הכתובה שהוא תנאי בית דין **[משנה כתובות פ"ד, מ"ז]** והתוספת כתובה **[משנה כתובות פ"ה, מ"א]**.

[שכל טוב (בובר)] וְאַתְּ-הַצֵּאן וְאַתְּ-הַבְּקֵר וְהַנְּמְלִים, כמשמעו: **לְשָׁנֵי מִחְנֹת**, מחצה למחנה אחד לכתובת לאה ומחצה למחנה שנייה לכתובת רחל:

(ב,ט) אִם-יָבֹא עִשׂוֹ אֶל-הַמְּחֹנָה, שחציית לכתובת האחת רחל או לאה: **וְהַקְּהוּ**, כלומר והכה את היקום (ט: הנכסים) אשר במחנה: **וְהָיָה הַמְּחֹנָה הַנְּשָׂאָר לִפְלִיטָה**, לכתובת שנייה: כתובת אשה היא מדרבנן, לפי **[שכל טוב]** הכתוב הוא אסמכתא למצוה מדרבנן,

ולכן לשיטת הכותב (ט) אפשר שטעמי הכתוב מלמדים על מצות כתובה. כאשר יעקב נשא את לאה ורחל כל משכורתו של 14 שנה נתן בכסף הקידושוין של שתיהן. אם יעקב לא נתן כתובות עד כאן אז בתולה גובה מאתים **[משנה כתובות פ"ד, מ"ז]**. אפשר שרק לפני המפגש עם עשו נתן כתובות לנשיו וגיבה אותן ב-**וַיַּחֲזֵק** חצי חצי היינו באופן שווה **אַתְּ-הַעֲם אֲשֶׁר-אֱתוֹ** עבדים ושפחות **וְאַתְּ-הַצֵּאן וְהַנְּמְלִים לְשָׁנֵי מִחְנֹת** בעלי החיים: בעת הזאת לא היה ברשותו קרקעות שהם נכסים הראויים יותר לגבוי כתובה, כי לא כלים. מוצע לומר כי **(בר' ויצא ל, ל) וַעֲשֵׂה מִתִּי אֲעֻשָׂה גַם-אַנְכִי לְבִיתִי** מלמד על רצון יעקב לתת כתובות ללאה ורחל. מתבנית הטעמים של **לְשָׁנֵי מִחְנֹת** – מרכא בתפקיד רבוי סלוק בתפקיד הגבלה יש ללמוד על הגבלות אחדות במימוש הכתובה ע"י הנשים. כגון **[משנה כתובות פ"ד, מ"ב]** האלמנה תיוון בבית הבעל, אבל היו דעות שאם ירצו ההורשין יוציאו כתובתה ופטרין אותה מהבית. וב-**[משנה כתובות פ"י]** נידונות ההגבלות בחלוקת נכסים המגבים כתובות של נשים אחדות.

לפי **[שכל טוב (בובר)]** שני המחנות הם מחנה לאה ומחנה רחל שמשני שהן אחיות אולי תהיה שליטה לעשו על אחת מהן. וכל אחת מהן נשאה בעול שפחתה וילדיה. אבל לפי הזוהר שלהלן, לאה ורחל היו מחנה אחד, יעקב והשפחות היו מחנה שני.

זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישלח [המתחיל בדף קסה עמוד ב] (בר' וישלח לב, ט) וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹא עִשׂוֹ אֶל-הַמְּחֹנָה הָאֶחָת וְהַקְּהוּ וְהָיָה הַמְּחֹנָה הַנְּשָׂאָר לִפְלִיטָה: ת"ח מה כתיב **(בר' וישלח לב, ה) וַיַּחֲזֵק אֶת-הָעָם אֲשֶׁר-אֱתוֹ וְאַתְּ-הַצֵּאן וְהַנְּמְלִים לְשָׁנֵי מִחְנֹת**, אמאי **לְשָׁנֵי מִחְנֹת** בגין דאמר **אִם-יָבֹא עִשׂוֹ אֶל-הַמְּחֹנָה הָאֶחָת וְהַקְּהוּ וְהָיָה הַמְּחֹנָה הַנְּשָׂאָר לִפְלִיטָה**: תא חזי שכינתא לא עדיאת (לא זזה) מאהל לאה ומאהל רחל אמר יעקב ידענא דהא נטירו לון לאלין מן קודשא בריך הוא (ט: אני יודע שיש ללאה ולרחל שמירת הקב"ה) מה עבד **(בר' וישלח לב, ג) וַיִּשֶׂם אֶת-הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת-יַלְדֵיהֶן רֵאשִׁיטָה** אמר אם יקטיל עשו לאלין יקטיל אבל אלין לא מסתפינא מנייהו (ט: לאה ורחל אינן פוזרות ממנו) בגין דשכינתא עמהון ועל דא **וְהָיָה הַמְּחֹנָה הַנְּשָׂאָר לִפְלִיטָה**: כיון דעביד האי אתקין צלותיה עליהו (כיון ששם **אֶת-הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת-יַלְדֵיהֶן רֵאשִׁיטָה** עמד והתפלל עליהם) וב-**[מדרש זוהר לקט שמואל, תורה אור ע' רצ]** צייטט מבעל חידושי הרי"ם כי ראה אצל רבו כהר"ר מלוכלין זצ"ל כי אם היה בא אליו איש לבקש רחמים על עצמו ואם ראה שהאיש דינים שולטים עליו היה מעמידו אצלו בשעת התפילה למען שזכותו יגן עליו ונתקבל תפלתו של האיש ופה היה יעקב עבר לפניהם לשך העמיד את השפחות וילדיהן **רֵאשִׁיטָה** שיהיו סמוכים אליו שזכותו יגן עליהן. ובקל הסולם פירש ערך תפלתו עליהם על השפחות וילדיהן ולכן הנאמר בפסוק הבא **(בר' וישלח לב, ג) הוּא הַתְּפִילָה עַל הַשְּׂפָחוֹת וַיְלֵדֵיהֶן וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק** וגו'. בדרך זו תבנית הטעמים של **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב** זרקא סגול תהיה בתפקיד הוספה מיוחדת בתפילת יעקב להצלת השפחות וילדיהן מעשו. **[ילקוט עבודת ישראל: הופסטיין ישראל, ע' קצז (אוצר החכמה)]** מביא בשם כנראה מדברי הרב המגיד מקאזמין זצ"ל^ה כי על רחל ולאה ובניהם שהיו נשמרים מהקב"ה בעצמו לא היה צריך לפרוש עליהם תפילה חזקה כל כך אע"פ כן מאחר שאין סומכין על נס העמיד אותם באחרונה אבל על השפחות ובניהם שלא היו תחת השמירה הגדולה כל כך היה צריך תמיד להתפלל עליהם בחזקה משום הכי העמיד אתם בראשונה כדי שיהיו תמיד לפניו בשעת התפילה.

בראשית וישלח לב, ו: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק ה' ה' אֱמֶר אֲלֵי שׁוֹב לְאָרְצָךָ וְלְמִוְלַדְתֶּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ; וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) (ע' ולהוסיף עליו רחמים. ע"פ ראב"ע עון קל לאדם גדול יקרא גדול וה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

סגולת העברת דין מישאל והוספתו על מצרים **(שמות בא יב, ג) וְעִבְרָתִי בְּאָרְצֵי-מִצְרַיִם פְּלִילָה הִנֵּה –** מונח זרקא מונח סגול, כעין מוסיף מעניין ארץ-מצרים בלילה הזה, או מוסיף מעניין הלילה הזה על ארץ מצרים.
 דומה לו סגולת העברת דין מישאל ובתבנית טעמים **(שמות כי תשא לד, ג) וַיַּעֲבֹר ה' אֶל-פְּנֵי וַיַּקְרָא ה' אֶל רְהוּם וַתִּנָּח אָרְץ אֲפִים וּרְבִ-תָּסַד וְאָמַת. וַיַּעֲבֹר ה' אֶל-פְּנֵי וַיַּקְרָא –** זרקא סגול. לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והקב"ה מוסיף לישראל דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים.

[ספורנו] (בר' וישלח לב, ו) אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם. הקדים בסדר שחכי המקום וחסדיו ובהזכיר זכות אבות כסדר אנשי כנסת הגדולה בתחלת י"ח ברכות: לפי **[טור אורח קינ]** אנשי כנסת הגדולה סידרו את פתיחת הברכה הראשונה של תפילת שמונה עשרה לפי פסוקים אחרים ויעקב כיוון לדעתם באומרו **אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי יִצְחָק**. **[טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קיג]** ... ופתיחים באלהי אברהם דאמר ריש לקיש **(בר' לך יב, ג) וַאֲעֻשֶׂךָ לְגוֹי גִּדּוֹל** ^א (בית יוסף פרק ערבי פסחים (ק"ז):^א) זה שאומרים אלהי אברהם וְאַבְרָהָם זה שאומרים אלהי יצחק וְאַבְרָהָם שְׁמָךְ זה שאומרים אלהי יעקב הפסוקים הבאים זומים משל לנוסח ברכת האבות **(שמות ג, ג) וַיֹּאמֶר אֱנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב** וגו' **(שמות ג, טז) לָךְ וְאֶסְפֶּךָ אֶת-זַנְיִי יִשְׂרָאֵל אֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלֵי אַבְרָהָם יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב לְאִמְרָם** וגו' אפשר לומר כי **(בר' וישלח לב, ו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב –** זרקא סגול, כעין מוסיף מעניין יעקב על יעקב, היינו שכמו שיעקב פתח תפילתו בשבח לבוורא הדומה לברכת אבות בתפילת שמונה עשרה, כך יעשו בני יעקב לכל הדורות.